

Лекція 1, 2. Рекреаційно-країнознавча характеристика Європейського рекреаційного макрорегіону.

План:

- 1. Загальна туристсько-рекреаційна характеристика регіону**
- 2. Південна Європа**
- 3. Північна Європа**
- 4. Західна Європа**
- 5. Центральна-Східна Європа**

1. Загальна туристсько-рекреаційна характеристика регіону

Незмінно потужним, на рівні 450-500 млн візитерів щороку, лишається обсяг рекреаційного потоку до країн Європейського рекреаційного регіону. Такий стан речей обумовлений впливом кількох груп чинників.

По-перше, потужний і багатоманітний рекреаційний природний і культурно-історичний потенціал: тисячі кілометрів морських пляжів, освоєні гірські системи, мозаїчність і різноманітність ландшафтів, рясна річкова й озерна мережа, багаті бальнеологічні ресурси, багатство різноманітних історичних, архітектурних і археологічних пам'яток, значна кількість культурних, сакральних і техногенних атракцій (мегаліти, монастирі, церкви, музеї, тематичні парки, аквапарки, розважальні заклади тощо), численні події, які використовуються у рекреаційній індустрії і формують значні рекреаційні потоки.

По-друге, сприятливі соціально-економічні та суспільно-географічні чинники: високий рівень економічного розвитку більшості країн регіону, якісна транспортна і соціальна інфраструктура, тісне сусідство держав, давні та багаті культурні традиції, у тому числі напрацьована культура відпочинку і подорожі, релігійна й етнічна толерантність, притаманна населенню більшості країн Європи, відносно низький рівень злочинності і висока безпека життя, якісні трудові ресурси, традиційно високий рівень розвитку туристичної індустрії та якості обслуговування.

По-третє, сприятливий політичний клімат: давні демократичні традиції суспільно-політичних устроїв, стабільність політичної ситуації в більшості європейських країн, функціонування Європейського Союзу, формування єдиної єврозони і спрощення процедур в'їзду - виїзду туристів, що дозволяє безперешкодно відвідувати ряд країн.

Перспективи розвитку туризму у Європейському регіоні пов'язані із ширшим залученням ресурсів східноєвропейських, особливо пострадянських країн, їх інтеграцією до єдиного рекреаційного середовища і створенням сучасної туристичної інфраструктури.

У межах Європейського рекреаційного регіону провідну роль за рівнем розвитку міжнародного туризму відіграють Південна та Західна Європа. Позитивну динаміку зростання кількості міжнародних прибуттів демонструють країни Центральної і Східної Європи, що пояснюється ліквідацією "залізної завіси" між Заходом і Східною Європою та СРСР після розпаду останнього і демократизацією суспільного життя. Як наслідок - світ, завдяки туризму, "відкриває" для себе колишні тоталітарні держави.

2. Південна Європа

Албанія - Андорра - Боснія-Герцеговина - Ватикан - Гібралтар - Греція - Ізраїль - Іспанія - Італія - Кіпр - Македонія - Мальта - Монако - Португалія - Сан-Марино - Сербія - Словенія - Туреччина - Хорватія - Чорногорія.

Європейське Середземномор'я - один із найбільш популярних і відвідуваних рекреаційних районів світу. Тривалий часовий період із м'якими, комфортними для відпочинку погодно-кліматичними характеристиками, тепле море зі зручними пляжами, ландшафтне і природне біологічне різноманіття, розвинута транспортна і рекреаційна інфраструктура та давні традиції гостинності, надзвичайно багата культурна спадщина перетворили Південну Європу на "мекку" міжнародного туризму. Провідними рекреаційними державами району є Іспанія й Італія, які щороку обслуговують до 60 і 50 млн туристів відповідно.

ІСПАНІЯ

Королівство Іспанія - держава на південному заході Європи, яка займає 85 % території Піренейського півострова. Загальна площа - 504,8 тис. км², населення - 40,5 млн осіб, з яких 77 % - 1

мешканці міст. Іспанія має вихід до Атлантичного океану, омивається водами Біскайської затоки і Середземного моря.

Рекреаційно-географічне положення країни напрочуд вигідне. Вона має вихід до узбережжя теплих морів, розташовується у безпосередній близькості від головних споживчих рекреаційних ринків на території з ландшафтним розмаїттям і комфортними погодно-кліматичними характеристиками, які притаманні для значної частини території країни протягом більшої половини року. До специфічних рис Рекреаційно-географічного положення Іспанії належить наявність двох міст на території Африки та острівних територій, природні умови яких дозволяють цілорічно розвивати пляжно-купальний відпочинок. Королівство володіє унікальною культурною спадщиною, яка стала наслідком тривалої взаємодії християнського й ісламського світів.

На території країни виділяються три типи клімату: помірний морський на північному заході і півночі з помірними температурами і рясними опадами протягом усього року; середземноморський на півдні й узбережжі Середземного моря з м'якими вологими зимами та спекотним сухим літом; континентальний пояс у внутрішніх районах країни з прохолодними зимами і теплим сухим літом. Середня річна кількість опадів коливається від 1 600 мм на північному заході і західних схилах Піренеїв до 250 мм на Арагонському плато і в Ла-Манчі. Більше половини території Іспанії щорічно отримує менше 500 мм опадів за рік і лише приблизно 20 % - понад 1 000 мм.

Температури скрізь, окрім внутрішніх районів, у цілому помірні. На північному заході пересічна температура січня складає $+7^{\circ}\text{C}$, а серпня - $+21^{\circ}\text{C}$; на східному узбережжі, відповідно $+10^{\circ}\text{C}$ і $+26^{\circ}\text{C}$. Зими у внутрішніх районах холодні, нерідко бувають сильні морози і навіть сніжні буревії. Літо тут спекотне: середня температура липня і серпня - $+27^{\circ}\text{C}$. У Мадриді пересічна температура січня становить $+4^{\circ}\text{C}$, а липня - $+25^{\circ}\text{C}$. Оскільки південно-східне узбережжя захищене від північних вітрів горами Кордильєри-Бетики, клімат там близький до африканського із дуже сухим і спекотним літом. Це область вирощування фінікової пальми, бананів і цукрової тростини. Улітку найбільш спекотна погода тримається в районі Андалузької низовини. На південному узбережжі пересічна температура серпня - $+29^{\circ}\text{C}$, але іноді температура вдень підвищується до $+46^{\circ}\text{C}$; зими м'які, пересічна температура січня - $+11^{\circ}\text{C}$.

Купальний сезон при температурі води вище $+18^{\circ}\text{C}$ на більшості курортів країни триває з травня до жовтня-листопада. При цьому пересічна температура води поблизу північного узбережжя Іспанії у найбільш холодну пору року не опускається нижче $+12^{\circ}\text{C}$, а поблизу південного - нижче $+13^{\circ}\text{C}$.

Головний осередок природних рекреаційних ресурсів Іспанії - середземноморське узбережжя та острови. Середземноморське узбережжя включає відомі курортні зони: Коста Брава, Коста дель Маресме, Коста дель Гарраф, Коста Даурада, Коста Азаар, Коста Бланка, Коста дель Соль. Виділяється також острівна частина, в яку входять Майорка, Ібіса, Гран Канарья, Тенеріфе.

Великою популярністю серед туристів користується острівна частина країни. Канарські острови розташовані навпроти африканських берегів, за 1000 км від Піренейського півострова. Завдяки комфортному клімату протягом усього року і чудовим пляжам, Канари надають можливість насолоджуватися красою моря протягом усього року. Санта Круз, Пуерто де ла Круз і пляжі у південній частині острова Тенеріфе; пляжі Лас Плайас дель Інглес і Маспаломас на острові Гран Канарья; Пуерто дель Кармен на острові Лансароте і Корралехо на Фуертевентура - ось лише деякі з місць найбільшого напливу туристів.

Розташовані у водах Середземного моря Балеарські острови мають низку рис, властивих тільки їм. Тут цікаве і різноманітне узбережжя, багатий світ птахів і вражаючі своєю красою пейзажі. Ібіса, третій за величиною острів Балеарського архіпелагу, визнаний у всьому світі як один із кращих курортів для молоді. Сюди в пошуках розваг з'їжджається молодь з усієї Європи. Майорка - найбільший острів Балеарського архіпелагу. Завдяки сприятливому середземноморському клімату, туристи відвідують Майорку цілий рік. На Балеарських островах зосереджено майже 25 % готельних місць Іспанії і щорічно тут відпочиває більше 10 млн туристів.

"Зелена Іспанія" - узбережжя Біскайської затоки. Ця частина країни, не дивлячись на красу природних ландшафтів і сприятливість літніх погодно-кліматичних характеристик, поки ще не повною мірою залучена до рекреаційного використання.

Іспанія володіє дивовижним культурним спадком. Фактично кожне міське і багато сільських поселень пишуться унікальними об'єктами архітектури, музеями, пам'ятниками, сакральними

святинами. Але найбільша концентрація суспільних рекреаційних ресурсів притаманна великим містам, насамперед Мадриду, Барселоні та Валенсії.

Світовою популярністю користується музей Прадо, де зібрані полотна художників іспанської, італійської, нідерландської, фламандської і німецької шкіл. Тут можна побачити полотна Ель Греко, Веласкеса, Гойї та інших великих майстрів. У Мадриді також можна відвідати Національний музей прикладного мистецтва, Центр мистецтв королеви Софії, Національний архітектурний музей, Королівський палац та ін.

Барселона - відомий рекреаційний центр. Тут знаходяться собор Святого Сімейства і комплекс будівель, створені знаменитим архітектором Антоніо Гауді, футбольний стадіон "Ноу Камп", пам'ятник Христофору Колумбу, який вважається одним із найвищих у світі, інші визначні пам'ятки.

Серед подієвих рекреаційних ресурсів зберігає значення корида - форма бою людини з биком, традиційне іспанське видовище, яке нині більшою мірою зорієнтоване на туристів. Пік популярності кориди вже минув. Більшість іспанців негативно ставиться до цього кривавого дійства.

На окрему згадку заслуговують релігійні святині Іспанії, які перетворилися на потужний чинник розвитку туризму. Цілу сторінку в історії європейського туризму і паломництва займає "Шлях Святого Якова". У католицькій культурі він більше відомий як "Шлях Сантьяго-де-Компостела" - знаменита дорога паломників до могили апостола Якова. Шлях до святині пролягав із Скандинавії, Кавказу, Британських островів, але був і лишається найбільш виразним на території Франції та Іспанії. Шлях Святого Якова почав активно формуватися з початку IX ст. У XII ст. папа Калікаст II дарує паломникам до міста право на отримання індульгенції, що прирівняло Сантьяго-де-Компостелу до Єрусалиму та Риму. З того часу шлях до Сантьяго перетворюється на головну паломницьку дорогу Європи.

Своєрідним "рекреаційним ресурсом" є іспанська кухня. Вона близька до середземноморської: та ж суміш часнику, маслинової олії, томатів і зеленого перцю, але з відчутним впливом східних традицій. У спадок від арабів іспанцям дісталася любов до прянощів, мигдалю і рису - невід'ємних складових багатьох традиційних страв. Із південноамериканською кухнею іспанська "родичається" через продукти американського походження: томати, картопля, кукурудза, солодкий перець, які потрапляли в Європу через Іспанію. Але про єдину іспанську кухню говорити не можна. Кожен регіон має свої гастрономічні традиції, характерні страви і напої. Та всіх їх об'єднує кілька спільних рис: тушкування м'яса і риби у вині, запікання із овечим сиром, смажіння на грилі, а також широке застосування зелені шавлії і тертих грецьких горіхів.

ІТАЛІЯ

Італійська Республіка, попри тисячолітню історію, країна досить молода. У своїх майже нинішніх кордонах на політичній карті світу вона існує з 1861 року. Об'єднання Італії завершилося у 1871 р. проголошенням Риму столицею. Загальна площа країни - 301,2 тис. км². Територія Італії поділена на 20 регіонів, 5 з яких мають особливий адміністративний статус. Регіони, у свою чергу, розділені на 109 провінцій. Провінції складаються з комун.

Італія має вигідне стратегічне і рекреаційно-географічне положення. Вона займає увесь Апеннінський півострів, який глибоко заходить у центральне Середземномор'я, і частину континентальної Європи, знаходиться на шляху руху товарно-сировинних потоків із Близького Сходу до Європи, розташована у зоні комфортних погодно-кліматичних умов у безпосередній близькості до головних споживчих рекреаційних ринків, володіє надзвичайно багатим ландшафтним різноманіттям і неперевершеною культурною спадщиною.

Всесвітньо відома історія, культурні пам'ятки, релігійні святині, твори мистецтва, краса природи, узбережжя теплих морів, вино та гастрономія, мода й італійський стиль життя - ось те підґрунтя, яке сприяло перетворенню Італії на одну із рекреаційних країн світового рівня. Індустрія туризму Італії належить до найбільш розвинутих у Європі і світі. Вона забезпечує формування 12 % італійського ВВП, що робить даний сектор економіки одним із основних у національному господарстві (у всій італійській промисловості створюється 26 % ВВП). З початку XXI ст., щороку країна приймає 35-40 млн міжнародних туристів, які забезпечують € 28-30 млрд грошових надходжень до національної економіки. Рельєф Італії гористий. Лише 21 % території країни припадає на рівнини.

За кліматичними особливостями Апеннінський півострів і острів Сардинія - типові середземноморські райони, тоді як передгір'я Альп і басейн По - центральноєвропейські. За винятком гірських місцевостей, де температура з висотою знижується, решта Італії перебуває в зоні тривалого теплого літа. Зими на узбережжі м'які, з достатньою кількістю погожих сонячних днів. Однак лише південь Апеннінського півострова і Сицилію можна з повним правом вважати краєм сонця і теплого моря. У внутрішніх районах півострова на північ від Неаполя зимові заморозки заважають дозріванню цитрусових, а у верхньому поясі Апеннін сніг лежить до травня. У басейні По зими набагато суворіші, з частими туманами. В Альпах із жовтня до травня бувають сильні снігопади, що змінюються тривалими періодами з ясною сонячною погодою.

Кліматичні особливості регіону, де розміщені найбільш популярні італійські курорти, виразно демонструє діаграма на рис. 2. 4, з аналізу якої можна зробити висновок - найкращим періодом для відпочинку на узбережжі північно-західної Італії є травень - жовтень. Плечо-купальний сезон, коли вода прогрівається до +180 С і вище, триває з травня до листопада на півночі Італії і з травня до грудня на півдні.

Основним спонукальним мотивом для подорожі до Італії лишається культурна спадщина. Найбільш відвідуваними рекреаційними центрами є Рим із руїнами давнього Колізею, який віднесено до "семи чудес світу" нового часу, храмами і музеями Ватикану, Флоренція, без якої неможливо уявити італійське Відродження, Піза, з її завжди падаючою вежею, Неаполь, із зовні сонним, але грізним Везувієм і Венеція - фантастичне місто на воді із палацами, мостами і каналами та десятки інших центрів, розкиданих територією Італії, де зберігаються неперевершені творіння людського, Мілан, Турин.

До Італії туристів також приваблює відпочинок на морі. Найбільш популярні курорти розташовані на Лігурійському узбережжі (Сан-Ремо, Діано Маріна і багато інших) та на південь від Риму на Рив'єрі ді Улісс або узбережжі Одиссея, відомого ще з античних часів (рис. 2. 6). Узбережжя Одиссея - це майже 100 км пляжів, дивної краси пейзажі, чисте море, багата флора і фауна, невеликі містечка з елегантною архітектурою, цікава історія і традиції. У 1998 р. узбережжя було відзначено "блакитним прапором" ЄС за чистоту моря та пляжів.

Відомим курортом є Реджо-ді-Калабрія. Із Калабрії практикуються екскурсії на острів Капрі - рідкісний за красою природних ландшафтів острів. Неповдалік від Капрі розташований острів Іскья, знаменитий своїми термальними водами, які рекомендуються для лікування ревматичних захворювань і відновлення після травм опорно-рухового апарату, хронічних недуг дихальних шляхів і деяких гінекологічних захворювань.

Острів Сицилія є найбільшим у Середземному морі. Із континентом Сицилія пов'язана мережею залізничних, морських і повітряних шляхів сполучення. На цьому острові знаходиться найбільший діючий вулкан у Європі - Етна. Столиця Сицилії - місто Палермо. Рекреаційні ресурси Сицилії надзвичайно різноманітні: тепле морське узбережжя, багата флора, культурна спадщина, які є основою для розвитку пляжно-купального відпочинку, подієвого і гастрономічного туризму. На пляжах острова не скрізь піщане дно, є і кам'янисте із колоніями морських їжаків. Сицилія - острів, який відвідують в основному заможні люди. Ціни на товари тут вищі, ніж в інших провінційних містах Італії.

Сардинія - другий за величиною острів у Середземному морі. Сардинія була заселена з давніх часів, про що свідчать "кураги" - масивні кам'яні башти. Туризм - одна із головних статей доходу області. Курорти острова - Санта Маргеріта ді Пула і Смарагдовий берег - нині найбільш відомі та престижні і, як наслідок, - дорогі.

Невід'ємна частина культурного надбання - національна кухня. Італійське гастрономічне мистецтво здобуло світове визнання і нині є одним із найбільш модних. Для приготування страв використовуються найрізноманітніші продукти, спеції і приправи. Перевага віддається тушкуванню у власному соку з додаванням маслинової олії та вина. Але, насамперед, італійська кухня - це величезна кількість виробів із тіста, кожен з яких має неповторний смак. Національною стравою є не піца, як вважає більшість туристів, а паста - макаронні вироби різних форм і кольорів. Перебуваючи в Італії, слід неодмінно скуштувати анжелотті - пасту, схожу на вареники, але з дуже тонким шаром начинки (м'ясо, сир, шпинат), канеллоні - млинці із різною начинкою, лазанью - запечену між кількома тонкими широкими пластинками локшини м'ясу чи грибу начинку із сиром, равіолі - невеликі вареники із сирно-овочевою начинкою.

Невід'ємний супутник італійської гастрономії - вино. Італія - провідна виноробна країна світу, де кожна провінція і комуна змагаються за першість у мистецтві виробництва цього напою. Та все ж гурмани вважають, що вина північних провінцій ніжніші і тонші, ніж насичені сонцем вина півдня. Винятком із цього правила є Сицилія, де виробляються відмінні вина. Найбільш популярне - тосканське к'янті і його краща марка "Классіко", знаменита сицилійська марсала, неаполітанські "Сльози Христа" і зване в усьому світі амаретто.

ХОРВАТІЯ

Республіка Хорватія зі столицею у Загребі (площа - 56,6 тис. км²; населення - 4,5 млн осіб) - молода балканська держава, яка утворилася у 1991 р. і розташована південніше Словенії. Головними особливостями Рекреаційно-географічного положення Хорватії є розміщення її території у зоні комфортних і сезонно комфортних погодно-кліматичних умов, наявність значної за довжиною берегової смуги адриатичного узбережжя і численних островів, близькість до споживчого рекреаційного ринку. Негативною рисою є сусідство з осередком політичної нестабільності у Європі - частково визнаним Косово, що утримує частину латентних туристів від подорожі до країни. До специфічних атрибутів Рекреаційно-географічного положення належить те, що південний фрагмент адриатичного узбережжя відділений від основної частини території країни 25-кілометровим виходом до моря Боснії-Герцоговини, де розташоване місто Неум. Але між країнами існує домовленість, яка дозволяє туристам безвізово перетинати "неумський коридор". У 1990-их роках рекреаційна індустрія країни зазнала серйозного спаду, пов'язаного з військовими діями у колишній Югославії. Із початку ХХІ ст. туризм розвивається бурхливими темпами.

Хорватія має давні традиції використання рекреаційних ресурсів. Плужно-купальний відпочинок на узбережжі Адриатики (довжина берегової лінії - близько 1 800 км, а із врахуванням островів - понад 6 000 км), яке знаходиться у зоні впливу середземноморського типу клімату, розвивається з ХІХ ст. Уже тоді у районі Середньої Далмації почав формуватися курортний район Макарська Рив'єра. Нині він простягнувся від міста Брела на заході до міста Градач. Макарська Рив'єра є національним заповідником. Море тут найбільш чисте на узбережжі Хорватії. Для цієї частини узбережжя Хорватії характерні галькові пляжі, соснові ліси, оливкові гаї, гори, затишні бухти. Південніше знаходиться один із найбільш відомих культурно-історичних і рекреаційних центрів Хорватії - Дубровник. Популярне місце відпочинку - узбережжя півострова Істрія із курортними центрами Пореч, Пула, Умаг, Опатія, Рабац, Новіград.

У Хорватії налічується понад тисячу дрібних островів, з яких заселені лише кілька десятків. Острови Хорватії становлять інтерес для любителів пляжного відпочинку і яхтсменів. Уряд країни оригінально використовує цей природний ресурс - острови здаються у довгострокову оренду для організації індивідуального відпочинку й усамітнення.

Вважається, що найкраще приїздити до Хорватії на відпочинок у другій половині літа або на початку осені. У цей час можна досягти компромісу між засмаганням на пляжі й ознайомленням із багатим культурним спадком країни та участю у цікавих заходах.

Хорватія надзвичайно багата на подієві ресурси. Численними різноманітними заходами країна успішно повертає втрачений протягом 1990-их років авторитет у світі індустрії туризму. До найбільш помітних подій належать: фестиваль у Загребі "Музичний Бієнале", щорічний карнавал у Дубровнику, паломництво на честь святої Євфимії до міста Ровинь, парусна регата Ровинь - Песаро, відкрита першість Хорватії із великого тенісу у місті Умаг за участю відомих міжнародних спортивних зірок, Фестиваль мультфільмів, а також численні ярмарки і виставки.

Міста і селища Хорватії мають багатющу історію, матеріалізовану у численних пам'ятках архітектури і зібрану у музейних колекціях. Багато із хорватських поселень були засновані ще у часи античності, середні віки і зберегли свою самобутність та неповторний колорит, який найбільше цінується туристами.

У Хорватії багато природних визначних пам'яток. Наприклад, Плїтвіцькі озера щороку приваблюють тисячі туристів. На території країни створено кілька державних заповідників. Найбільш цікавими із них є Бріоні, що складається із 2 великих і 12 маленьких островів, Рісњак і Крка з унікальною середземноморською рослинністю і мальовничими каньйонами.

ГРЕЦІЯ

Грецька Республіка із 11-мільйонним населенням і територією у 132 тис. км² - важливий осередок міжнародного туризму у Середземномор'ї. Головними рисами Рекреаційно-географічного положення країни є: вихід до сильно розчленованого узбережжя теплих морів з численними

островами і належність території до середземноморської кліматичної зони; території країни займають середньовисокі гори і плоскогір'я; розміщення у центрі культурного світу, створеного античною еллінською цивілізацією; розташування у безпосередній близькості до європейського споживчого рекреаційного ринку.

Греції притаманна висока забезпеченість рекреаційними ресурсами. При цьому в їх структурі зберігається паритет між природною і культурно-історичною складовою, що створює ідеальні передумови для розвитку туристичної індустрії. Із одного боку, для країни типовими є погодно-кліматична сезонна комфортність і ландшафтне різноманіття суходолу, берегів і морського дна (неподалік від мису Тенаро на Пелопоннесі знаходиться "Інусський колодязь" - найглибше місце Середземного моря - 4 850 м). Із іншого - пам'ятки минулого у Греції знаходяться практично на кожному кроці. Тут тісно переплелися античність і середньовіччя, епоха турецького панування і сучасність, світське життя і духовне.

Індустрія туризму Греції найбільш інтенсивно використовує ресурси острівних територій.

Крит - найбільший острів Греції. Плажно-купальний сезон тут починається вже в квітні, а закінчується у кінці жовтня. Крит - один із центрів давньої егейської культури. У 1900 р. у результаті археологічних розкопок на Криті виявлено Кносський палац, який перетворився на одну із найбільших атракцій острова. Родос вважається найбільш сонячним островом Греції. У місті Родос розташований замок Кастелане, який був колись місцем зустрічі середземноморських купців. Туристичною "родзинкою" острова є так звана "долина метеликів". Із найближчих околиць до долини злітаються десятки тисяч метеликів, яких приваблює особливий аромат смоли, яку виділяють дерева, що тут ростуть. Острів Корфу - найпівнічніший острів Греції. Однойменне головне місто - це застигла в камені історія цієї землі: венеціанські будинки і площі, англійські мезоніни, аркади у французькому стилі, оповиті легендами і міфами Давньої Греції. Незмінним інтересом у туристів користуються й інші грецькі острови: Санторін, Скіатос, Кефалонія, Лесбос.

Не менш привабливою є і материкова частина Греції. Особливою популярністю користується район півострова Халкідікі, який, у свою чергу, складається з трьох півостровів, які носять назву Кассандра, Ситонія і Святий Афон. Кожен православний мріє здійснити паломництво на гору Афон, яка вважається однією із головних православних святинь. На горі протягом століть існують православні монастирі. Наразі їх 20 і вони утворюють особливу адміністративну одиницю Греції із широкими правами самоуправління. Згідно давніх церковних приписів, на Афон допускаються лише чоловіки будь-якого віросповідання.

Столиця Греції - Афіни - визнаний центр світового туризму. Головними рекреаційними об'єктами є давньогрецькі і давньоримські пам'ятки: Акрополь, Одеон, театр Діоніса, храм Зевса Олімпійського, Ареопаг, Лікавіт, храм Гефеста, Башта Вітрів, Афінська агора. У місті свої послуги пропонують кілька десятків музеїв з унікальними експозиціями, які знайомлять із матеріальною і духовною культурою різних епох. Серед них - Національний археологічний музей, Національний історичний музей, Новий музей Акрополя, Археологічний музей кераміки та багато ін.

ТУРЕЧЧИНА

Турецька Республіка, зі столицею Анкара, розташована у двох частинах світу - в Європі (Східна Фракія) та Азії (Анатолія і півострів Мала Азія). Туреччина - досить велика за площею і чисельністю населення країна - 779,5 тис. км² і близько 77 млн осіб.

Туреччина розділена на європейську та азійську частини стратегічно важливими протоками Босфор і Дарданелли, а також Мармуровим морем. Країна у цілому має вигідне Рекреаційно-географічне положення за рахунок розташування у зоні взаємодії кількох великих культур: еллінської, християнської та ісламської, що створило унікальний культурний світ, близькості до європейського споживчого рекреаційного ринку, розташування окремих районів у комфортних погодно-кліматичних умовах, ландшафтного різноманіття. Негативною рисою Рекреаційно-географічного положення Туреччини є розташування її території у зоні підвищеної сейсмічності.

Туреччина - переважно гірська країна. На заході її азійської частини знаходиться Малоазійське нагір'я, на півдні - гори Тавр, на сході - Вірменське нагір'я.

Континентальний клімат з різкими перепадами зимових та літніх температур характерний для більшої частини території країни. На узбережжі Середземного моря, де розташовані найбільш популярні курорти, температура влітку досягає більше 40 °С. Тому в денні години перебувати на пляжі не рекомендується.

Як один із варіантів міжнародної спеціалізації країни виступає туризм. У Туреччині розташована велика кількість екологічно чистих курортів, що поєднують, у більшості випадків, відносно дешевизну та висококласний сервіс. Розвиток туризму в Туреччині, комфортний відпочинок приваблюють сюди туристів з європейських країн, особливо із Німеччини та Росії. Окрім того, турки споконвіку вважаються добрими торговцями, і туристи можуть робити тут вигідні і порівняно дешеві покупки. Це приваблює сюди подорожуючих із багатьох країн.

До найбільш відомих курортів належить Анталія, Аланія, Белек, Кемер, Сіде, Мармарис, Кушадаси та ін. У готелях на турецьких курортах відпочинок часто поєднується з різноманітними екскурсійними програмами, ярмарками і виставками.

Популярним місцем відпочинку є район Кушадаси на узбережжі Егейського моря. На його території розташований національний парк Ділек - місце гніздування різних видів птахів і життя тварин у природних умовах. Неподалік від міста розташовані відкриті після археологічних розкопок давньогрецькі міста Ефес і Прієна. Одна з рекреаційних принад району - гарячі мінеральні джерела.

Унікальне поєднання природної і культурно-історичної пам'ятки світового рівня пізнавальної цінності перетворили Памуккале на одне із найбільш відвідуваних місць країни. Памуккале у перекладі із турецької означає "бавовняна фортеця". У цьому мальовничому місці дія гарячих джерел привела до утворення вапняних відкладень химерної форми і білосніжного кольору. Туристи милуються незвичайним видовищем і купаються у "басейні Клеопатри", вода якого містить мінеральні солі. Неподалік джерел знаходяться руїни античного міста Іераполь, яке виникло у II тис. до н. е. На сьогодні туристи мають можливість бачити добре збережені давньогрецькі будівлі: некрополь, театр, храм Аполлона, мартирій св. Філіпа.

Популярний курорт Аланію, який виріс на місці античного піратського Коракесіону, називають "містом бананів і німців". Так повелося, що у другій половині XX ст. багато аланців працювали в Німеччині. Заробивши грошей, вони поверталися до рідного міста, купували земельні ділянки, де вирощувалися банани і будували готелі. На відпочинок вони запрошували своїх колишніх роботодавців і колег по роботі. Нині влітку до Аланії приїжджають туристи із різних країн світу. Окрім моря і сонця, вони мають можливість оглянути цікаві пам'ятки природи й архітектури: печеру Дамлаташ, відвідування якої корисне хворим на астму, фортецю XII ст. та ін.

ІЗРАЇЛЬ

Держава Ізраїль розташована у південно-західній частині Азії біля східного узбережжя Середземного моря. Площа країни - 22 тис. км², населення - 7,2 млн осіб. Основою економіки Ізраїлю є промисловість, зокрема, ограновування алмазів, субтропічне сільське господарство.

Нинішнє Рекреаційно-географічне положення країни суперечливе і складне. З одного боку, Ізраїль володіє надпотужним ресурсним потенціалом і розташований на узбережжях теплих морів, у зоні взаємодії світових релігій і культур. Із іншого - країна має складні стосунки з арабським світом, які часто переходять у збройне протистояння і належить до держав з високою ймовірністю терористичних актів.

Величезне значення для Ізраїлю має міжнародний туризм, який базується на багатих природних, суспільних і подієвих рекреаційних ресурсах. На основі їх використання розвивається пляжно-купальний, пізнавальний, релігійний та лікувально-оздоровчий туризм. До найбільш відомих рекреаційних районів і центрів Ізраїлю належать: один із головних світових релігійних осередків світу - Єрусалим; узбережжя Середземного і Червоного морів - місця пляжно-купального відпочинку; узбережжя Мертвого моря, де розмістилися знані лікувально-оздоровчі курорти.

У 1996 р. Єрусалим відзначив своє 3000-річчя. Тридцять століть тому цар Давид переніс сюди столицю свого нового царства. Камені Єрусалима зберігають пам'ять про римське, візантійське, арабське правління, пам'ятають панування хрестоносців і мамелюків.

Єрусалим перетворився на найбільший релігійний центр світу, де перетинаються інтереси прихильників трьох світових релігій - іудаїзму, християнства та ісламу. Іудеї приїждять до Священного міста, щоб побути біля Стіни Плачу і звернутися до Бога Яхве. Для християн Єрусалим пов'язаний із земним перебуванням Ісуса Христа і головною святинею - храмом Воскресіння та унікальним явищем - сходженням Священного Благодатного Вогню. Метою паломництва мусульман до Єрусалиму є мечеть Омара (Бейт ас-Сухур) - найстаріша ісламська культова споруда, звідки пророк Мухаммед вознісся на небо, третя за значенням в ісламському світі після аналогічних храмів Мекки та Медини.

У місті розташовані представництва майже всіх християнських церков - римо-католицької, російської православної, грецької православної, вірмено-григоріанської, коптської, ефіопської та ін.

Проблема "Святого міста" - одна із найбільш болючих в арабо-ізраїльських стосунках. У 1980 р. кнесет Ізраїлю прийняв закон, який проголосив Єрусалим "вічною і неділимою столицею" країни. У відповідь Організація Звільнення Палестини неодноразово заявляла про намір зробити Східний Єрусалим столицею майбутньої палестинської держави. Такий стан речей заважає нормалізації стосунків між Ізраїлем та всім арабським світом, гальмуючи інтенсифікацію розвитку різних видів туризму в регіоні у тому числі.

На узбережжі Середземного моря розташований курортний район Тель-Авів-Яффо. На півдні Ізраїль має вихід до Червоного моря. На його узбережжі знаходиться місто-курорт Ейлат. Цікаве для туристів і місто Хайфа. Тут представлені свідчення сучасної і давніх культур, серед яких найбільш відомою пам'яткою є Бахійський храм. Близько мільйона років тому Мертве море було відрізане від океану і перетворилося на озеро без стоку з підвищеною концентрацією солей і мінералів. Його вода містить у 80 разів більше броду, в 35 разів магнію і в 10 разів більше солі, ніж океанічна. Мертве море знаходиться на 395 м нижче рівня океану, що створює додатковий повітряний "фільтр", який утримує ультрафіолетове випромінювання Сонця.

Із давніх-давен використовуються цілющі властивості вод і пелоїдів Мертвого моря. Археологічні розкопки свідчать, що на березі цієї водойми у давні часи діяв прообраз косметичної фабрики, яка вдовольняла забаганки єгипетської цариці Клеопатри.

Особливий хімічний склад води та лікувальних грязей сприяє відновленню життєвих сил і омолоджує організм. Високою щільністю пояснюється феноменальна здатність води Мертвого моря утримувати на поверхні тіло людини. Таке перебування у стані "невагомості" - ефективна оздоровча процедура, особливо для людей із хворими суглобами. На березі Мертвого моря легко дихати, оскільки кисню в повітрі на 15 % більше, ніж в інших районах.

На сучасних курортах Мертвого моря, серед яких найбільш відомі Ейн-Бокен, Ейн-Геді, Неве-Зохар, лікують псоріаз, дерматит і інші захворювання шкіри, дихальних шляхів, опорно-рухового апарату, артрит та багато інших недугів. Особливою популярністю серед жінок користуються спеціальні програми омолодження, розроблені на основі використання солей Мертвого моря.

3. Північна Європа

Велика Британія - Гренландія - Данія - Ірландія - Ісландія - Норвегія - Фінляндія - Швеція

Рекреаційний район Північна Європа включає країни, які окрім географічної близькості і розташування на півночі Європи мають і ряд інших загальних рис: культурно-історичну спільність, високий рівень економічного розвитку і добробуту, порівняно невелику чисельність населення, за винятком Великої Британії.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії вважається батьківщиною сучасного туризму. Англієць Томас Кук першим у світі з 1840 р. започаткував туристичну діяльність: організовував екскурсійні поїздки, видавав до кожної подорожі путівники.

Приклад Кука надихнув його співвітчизників і до початку 50-х років XIX ст. в Англії існувало вже кілька рекреаційних фірм і щорічно в поїздках країною брало участь більше 160 тис. англійців. Кук пішов далі: у 1855 р., заснована ним фірма, яка існує і до сьогодні, організувала групову туристичну поїздку до Парижу на світову виставку. Із 1856 р. рекреаційні поїздки до країн Західної Європи фірма Кука робить регулярними. Цю дату, зазвичай, вважають початком розвитку міжнародного туризму.

Сучасна Велика Британія належить до провідних рекреаційних держав світу. Вона - безперечний лідер серед країн Північної Європи як за міжнародними прибуттями, так і за обсягами надходжень від туризму, які у середині першого десятиріччя XXI ст. склали близько € 25 млрд. Із 1990 р. потік туристів до країни постійно зростає і у 2005 р. досяг 30 млн осіб, що складає майже 7 % від загальноєвропейського і майже 4 % від загальносвітового обсягу міжнародних прибутків.

Об'єднане Королівство займає в Європі крайнє північно-західне острівне положення і має сухопутний кордон лише з однією країною - Ірландією. "Туманний Альбіон", як образно звать країну європейці з материка, омивається водами Північної Атлантики і займає загальну площу в 224,8 тис. км². Загальна кількість населення Великої Британії становить 61,1 млн. осіб. Велика Британія - країна міст і міського способу життя - рівень урбанізованості складає 90 %.

Королівство складається із чотирьох історико-географічних областей: Англія, Шотландія, Уельс та Північна Ірландія, кожна з яких має національну і культурну самобутність.

Визначальними рисами Рекреаційно-географічного положення країни є: природна ізоляваність, що сформувала особливе культурне середовище, безпосереднє межування із ємким споживчим рекреаційним ринком Європи і популярними рекреаційно-рекреаційними районами літнього і зимового відпочинку, розташування в зоні субкомфортних погодно-кліматичних умов з відносно багатою ландшафтною різноманітністю, потужна культурна спадщина.

Суттєвий вплив на клімат Великої Британії має тепла течія Гольфстрім, яка проходить вздовж її західного узбережжя. Територія країни розташована у зоні помірно-континентального клімату морського типу, який характеризується теплою зимою і нежарким літом. Більшу частину року температура повітря коливається між +10 і +20° С. Опади розподілені рівномірно протягом всього року з незначним максимумом в осінньо-зимовий період. Головними рисами погоди є нестійкість і ряснота опадів. Дощ і сонце можуть змінювати одне одного протягом лічених хвилин. Країна відома своєю хмарністю і туманами. Відпочинок на південних курортах Великої Британії рекомендується любителям прохолодного дощового літа, для яких засмага на сонці не є головною метою подорожі. Саме такі погодно-кліматичні умови панують в одному із відомих британських міст-курортів - Плімуті. На півночі і заході країни переважає гірський рельєф, на півдні і на південному сході - горбистий.

Понад 10 % території Великої Британії займають природоохоронні території - національні парки і ландшафтні території. Найбільші за розмірами національні парки розташовані в Шотландії (Нортумберленд, Нордворкмурс, Ворюдир Далес), Уельсі (Ексмур, Дартмур) і Північній Англії (Дервент).

Велика Британія - країна із давньою історією і багатою культурою, які матеріалізовані у численних пам'ятках архітектури, археології, що стали основою для розвитку сучасного пізнавального туризму. Із них 27 занесені до списку Світової спадщини, створеного під егідою ЮНЕСКО і ще подані заявки на включення 17 об'єктів.

Найбільш відомими об'єктами зі згаданого списку є замки і фортеці короля Едуарда I у королівстві Гвінед, що в Уельсі, мегалітичні пам'ятки Стоунхедж, Ейвбері і прилеглі археологічні об'єкти в Південно-Західній Англії, місто Бат, Вестмінстерський палац у Лондоні, Старе і Нове місто в Единбурзі, Кентерберійський собор, абатство Святого Августина і церква Святого Мартіна в Кентербері та багато інших.

Велику Британію неможливо уявити без музеїв, які є чи не в кожному поселенні і пропонують багаті та цікаві експозиції. Найбільшими музейними центрами є Лондон, Единбург, Кардіфф та ін. міста. Лондон, в якому налічується близько 240 музеїв, де зібрані найбільш значущі твори мистецтва, старожитності, артефакти практично з усіх країн, належить до переліку найбільших світових музейних осередків.

Лише Британський музей щорічно відвідує більше 4 млн відвідувачів. Така популярність пояснюється досить просто: по-перше, у ньому зосереджені унікальні колекції з історії, археології, етнографії, природознавства, живопису, скульптури, нумізматики тощо, які вважаються одними з кращих у світі; по-друге, експозиції постійно оновлюються, тому людям, які вже відвідували Британський музей, завжди буде на що подивитися; по-третє, вхід до музею безкоштовний. Британці лишаються оригіналами у всьому: для того, щоб пацюки та миші не псували унікальні колекції, у штат музею зараховано шість котів. Тому, якщо, прогулюючись залами Британського музею, побачите kota з жовтим бантом на шиї, знайте - перед вами державний службовець при виконанні своїх обов'язків.

Британія - країна замків. Вони уособлюють давні традиції, могутність, історію і пов'язані з різними подіями й іменами. Нині британські замки - не лише екскурсійні об'єкти і музеї. Багато з них перетворені теперішніми власниками на комфортабельні готелі, де збережена атмосфера минулих часів і пропонується вишуканий відпочинок: верхова їзда, гольф, фехтування. Замки розташовані у багатьох регіонах країни, але особливо виділяється Шотландія: Інверлох, Единбург, Еті, Форбс і багато інших. Природні об'єкти на Британських островах доповнюють рекреаційний потенціал країни. Серед найбільш відвідуваних - узбережжя "Бруківка гігантів" у Північній Ірландії (графство Антрім), юрське узбережжя Дорсета і Східного Девону у Південно-Західній Англії. Незмінний інтерес у туристів викликає Гринвіч, де проходить нульовий меридіан - місце зустрічі

Сходу і Заходу. Численні озера і гірські ландшафти Північно-Західної Англії перетворили цю територію на "Озерний округ" - популярний рекреаційний район.

Консерватизм - одна із рис британського менталітету. Він повною мірою присутній і в національній кухні. Це проявляється у приготуванні простих, ситних страв практично без використання соусів і гострих спецій. Приправи використовуються при їх безпосередньому вживанні і подаються до столу в окремому посуді. Дякуючи зусиллям молодих шеф-кухарів, традиційні британські рецепти отримали нове життя і стали більш "європейськими".

ШВЕЦІЯ

Королівство Швеція займає більшу частину Скандинавського півострова і має вихід до Балтійського та Північного морів. Площа країни - 450,3 км², загальна кількість населення - 9 млн осіб. Столиця країни - Стокгольм - важливий порт на Балтійському морі. Високі соціальні й екологічні стандарти життя, низький рівень злочинності, гостинність роблять відпочинок у Швеції комфортним. Королівство - край незайманих лісів, багатих на рибу озер і порожистих річок та гірських ландшафтів. Помірно-континентальний клімат Швеції - наслідок дії двох чинників: притоку теплих вологих повітряних мас з Атлантики і проникнення холодного повітря з Арктики.

Розвиток туристичної індустрії Швеції базується на використанні природних ресурсів, допоміжну роль виконують суспільні і події. Швеція пропонує як літній пляжно-купальний відпочинок на узбережжі морів та озер, так і відома лижними курортами. Серед останніх виділяється Оре. За високу технічну оснащеність і якість обслуговування цей курорт часто називають "Скандинавськими Альпами". В Оре неодноразово проводилися спортивні змагання світового рівня.

У південних районах країни ландшафти більш різноманітні. У береговій смузі чергуються піщані і галькові пляжі із виступами відшліфованих льодовиком скель. Тут знаходиться одне із найбільших в Європі озеро Венерн, ростуть знамениті букові ліси. Південна Швеція пропонує хороші місця для відпочинку в затишних готелях на узбережжі у невеликих шведських містечках, які уособлюють нескvapність шведського життя. Центральна Швеція - "мекка" для тих, хто цікавиться народною культурою країни.

У Балтійському морі розташовані два великих острови - Еланд і Готланд, що входять до складу Швеції. Еланд знаменитий піщаними пляжами. Тут же, на острові, є достовірно відтворене поселення часів вікінгів з усіма атрибутами тієї епохи. Готланд відомий чудово збереженим ганзейським містом Вісбю, внесеним до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

Головними організаційними рекреаційними центрами Швеції є Стокгольм, Гетеборг і Мальме - міста, які приваблюють численними музеями, пам'ятками архітектури, монументальністю і гармонією з природою. Стокгольм називають "Північною Венецією", Мальме - "містом парків", Гетеборг - "морськими воротами" Швеції.

НОРВЕГІЯ

Королівство Норвегія площею 323,8 тис. км² і з населенням 4,7 млн осіб - одна з найбільш розвинутих і благополучних країн світу. Більшу її частину займають Скандинавські гори. Помірний океанічний клімат Норвегії, незважаючи на північне положення, обумовлений течією Гольфстрім, що проходить біля берегів країни.

Подорожі норвезькими фіордами останнім часом перетворилися в Європі на модний вид туризму. Норвезькі фіорди - глибоководні затоки Атлантичного океану, які глибоко врізаються у суходіл серед стрімких скель і високих гір з льодовиками на вершинах та водоспадами. Фіорди були сформовані льодовиками, які протягом тривалого часу врізалися у тверді скелі.

Найкращим місцем для подорожі фіордами вважається ганзейський Берген - Норвегія в мініатюрі, столиця королівства тролів і мальовничих ландшафтів. У Бергені туристи можуть відвідати набережну, давню фортецю Бергенхус - першу столицю Норвезького королівства, маєток "Пагорб Тролів", стати учасниками фольклорних фестивалів.

Не менші враження від споглядання фіордів туристи отримують, приїхавши до Ставангера. Місто зберегло неповторний колорит давніх часів: на вузьких вуличках можна знайти безліч кафе, ресторанів, магазинів і музеїв. Спочатку Ставангер розвивався за рахунок риботоргівлі, як і багато міст у Норвегії. Після того, як на шельфі Північного моря були відкриті родовища нафти, тут з'явилися штаб-квартири нафтових компаній.

Популярна рекреаційна дестинація - Лофотенські острови, які входять до складу Норвегії і

часто називають "Лофотенською стіною". Вони знамениті своїми високими горами, красивими бухтами і дикими прибережними пейзажами.

Столиця Норвегії - Осло - розташована на півдні країни. Для туристів вона цікава музеями (Музей кораблів вікінгів, музей Кон-Тікі, Музей Мунка, Фрам, Національний музей мистецтва, архітектури і дизайну), парками (парк скульптур Вігелланда, ботанічний сад), архітектурою (фортеця Акерсхус, церква Гамле-Акерс-Кірке, резиденція єпископа, міська ратуша).

Норвегія - батьківщина лижного спорту. Зимові курорти Норвегії почали розвиватися практично одночасно з основними гірськолижними центрами Європи. Цьому сприяло те, що зимовий сезон у країні є найбільш тривалим у Європі. Найбільш відомими норвезькими гірськолижними курортами є Гейло, Ліллекхаммер, Хафьель, Квітфьель, Гаусдал, Гала, Хемседал та інші.

4. Західна Європа

Австрія - Бельгія - Ліхтенштейн - Люксембург - Нідерланди - Німеччина - Франція - Швейцарія

Західна Європа - традиційний рекреаційний район світового рівня, індустрія туризму якого пропонує високоякісний і різнохарактерний рекреаційний продукт - від пляжно-купального відпочинку і гірськолижного туризму до паломництва й екологічних турів.

Висока матеріальна і духовна культура, яка проявляється у вмінні оптимально організувати життєвий простір, розмаїття природи і "старого каміння", узвичаєна століттями система гостинності, високі гарантії особистої безпеки, політична стабільність, міжособистісна, міжетнічна і міжконфесійна толерантність, можливість вільного перетину державних кордонів перетворили Західну Європу на взірцевий рекреаційний простір. Безперечне лідерство за багатством рекреаційних ресурсів, їх різноманітністю і залученням до використання належить Франції та Німеччині.

ФРАНЦІЯ

Французька Республіка - одна із провідних рекреаційних країн світу. Географічне і Рекреаційно-географічне положення країни надзвичайно вигідне. Франція займає західну частину континентальної Європи та острів Корсика, володіє надзвичайною природною різноманітністю, багатою культурною спадщиною, давніми традиціями гостинності і знаходиться фактично у центрі одного з найбільших світових рекреаційних ринків - європейського. Францію із повним на те правом можна називати середземноморською, атлантичною, альпійською та піренейською країною.

Країна ділиться на департаменти, метропольські регіони, округи, кантони і комуни. Існує також поділ на 37 історичних провінцій. Окрім того, країна володіє чотирма заморськими департаментами (Гваделупа, Французька Гвіана, острови Реюньон і Мартініка), які за статусом прирівняні до регіонів і чотирма заморськими територіями з особливим статусом (острови Уолліс і Футуна, Нова Каледонія, Французька Полінезія і Французькі південно-антарктичні території). До складу Франції входять ще дві залежні території - острови Майотта та Сен-П'єр і Мікелон. Наявність заморських територій, розташованих поблизу різних споживчих ринків - один із сприятливих чинників розвитку туристичної індустрії Франції і специфічна риса Рекреаційно-географічного положення країни.

Загальна площа країни - 643,4 тис. км², без заморських володінь - 547 тис. км². Франція - "країна з провінцією" - роль столиці в політичному, соціально-економічному, культурному і туристичному житті є надзвичайно великою.

Клімат континентальної Франції переважно помірний, що забезпечує м'яку температуру повітря протягом всього року. Територія країни ділиться на чотири кліматичні зони:

- м'який і вологий океанічний клімат із прохолодним літом західніше лінії Байонна - Лілль;
- гірський клімат із суворою зимою і жарким літом в Ельзасі, Лотарингії, вздовж долини Рони і в гірських масивах (Альпи, Піренеї, Центральний масив);
- помірно-континентальний клімат на півночі, в паризькому і центральному регіоні, де прохолодна зима і тепле літо;
- південь країни належить до середземноморської кліматичної зони з теплою зимою і спекотним літом, що унаочнює кліматична діаграма Ніцци - курорту світового значення на узбережжі Середземного моря.

Погода на території материкової Франції досить передбачувана - у ній не відбувається різких змін, практично відсутня надмірна спека чи надто низькі температури. Літом погода посушлива, але цей ефект пом'якшують західні вітри, які приносять відчуття свіжості. Зимом погода відносно тепла, сніг іде не часто.

Пляжно-купальний сезон на популярних приморських курортах північно-західного узбережжя Франції триває з червня до вересня, середземноморського узбережжя із травня до листопада (рис. 2. 10).

Погодно-кліматичні характеристики заморських володінь дещо інші. Французька Гвіана: клімат тропічний, вологий із невеликими сезонними температурними коливаннями; Острови Гваделупа і Мартініка: клімат субтропічний помірний із перемінно-високою вологістю; дощовий сезон із червня до жовтня; можливі руйнівні циклони (урагани); Реюньон: клімат тропічний із помірним температурним режимом під час сухого сезону з травня до листопада і спекотним дощовим періодом із листопада до квітня.

Рельєф материкової Франції переважно рівнинний із м'якою горбистою місцевістю на півночі і заході. У центрі і на сході - середньовисотні гори. На південному заході знаходяться Піренеї, на південному сході - Альпи із найвищою вершиною Франції та Західної Європи - г. Монблан висотою 4 807 м.

У рельєфі Французької Гвіани домінують прибережні рівнини, які переходять у горбисту місцевість і невисокі гори. Більшість островів у складі Гваделупи мають вулканічне походження і складний пересічений рельєф. Мартініка - гористий острів із порізаною береговою лінією. На Реюньоні також переважають гірські ландшафти, а вздовж океанічного узбережжя тягнеться родюча низовина.

Клімат і рельєф Франції сприяють розвитку різноманітних видів туризму. Тепле морське узбережжя та гірські ландшафти - природна основа, на якій сформувалася рекреаційна індустрія країни.

На початку 2010 року загальна кількість населення Франції становила 64 млн осіб, із них 62,2 млн - мешканці метрополії. Питома вага міського населення складає 77 %. Середня очікувана тривалість життя - одна з найвищих у світі - 81 рік.

"Різнманітна" – ключове слово для характеристики Франції туристичної і підтвердженням цьому є розмаїття природних і культурних ландшафтів, традицій і діалектів, багатство культурної спадщини - 40 тис. культурних пам'яток (із них більше 30 об'єктів занесені до Світової спадщини ЮНЕСКО), у тому числі - 10 тис. замків, абатств і садів, 6 тис. музеїв, де зберігаються найкращі твори мистецтва, історичні пам'ятники видатним діячам Франції, які охороняють традиції і спокій минувшини, пізнавальні маршрути і тематичні парки, де використовуються сучасні мультимедійні системи.

Природна і культурна різноманітність та привабливість Франції підтверджується незмінним інтересом туристів - країна утримує європейське і світове лідерство за обсягом міжнародних прибуттів до країни. Загальна кількість візитерів, досягнувши рекордного значення у 2000 р., протягом останніх років лишається практично незмінною на рівні 75-77 млн, що складає 17 % від загальноєвропейського і майже 10 % від загальносвітового обсягу міжнародних прибуттів. Обслуговування туристів принесло країні у 2005 році € 35 млрд. Це - другий показник у Європі і третій у світі. На першому місці в Європі - Іспанія, яка за надання послуг туристам отримала € 38,5 млрд, на першому місці у світі - США, які заробили на туризмі майже стільки ж, скільки Франція та Іспанія разом узяті.

Туристам пропонуються розмаїті види активного відпочинку, які ґрунтуються на використанні якісних і різноманітних рекреаційних ресурсів, традицій, культурних цінностей і соціальних пріоритетів. Найбільш популярним є пляжно-купальний відпочинок на Середземномор'ї й Атлантичному узбережжі та гірський туризм в Альпах і Піренеях. Традиційним для країни є оздоровчо-лікувальний туризм із використанням мінеральних вод і клімато-терапевтичних властивостей гірських і приморських ландшафтів. Велику кількість поціновувачів знаходить пізнавальний туризм на основі культурної спадщини та природних національних парків. Незмінним успіхом користується гастрономічний туризм, який зародився у Франції і розвивається сьогодні, зберігаючи і використовуючи традиції виноробства та національної кухні. Не останнє місце у системі рекреаційних цінностей займають походи магазинами у країні, яка давно здобула й утримує звання "законодавиця моди", при цьому більшість магазинів Франції працюють за системою такс-12

фрі, що дозволяє шоп-туристу заощаджувати досить значні суми. Франція однією з перших почала розвивати сільський туризм і європейські туристи із здивуванням зрозуміли, що спокій французьких виноградників є найкращим відпочинком. На іншому полюсі - розважальний туризм, який опирається на технології і пропонує феєричні шоу, яскраве життя, повне азарту і пригод.

Французька рекреаційна індустрія сповна враховує потреби й інших категорій споживачів: туризм "третього" віку і "сірий" туризм спрямовані на адаптацію літніх людей і туристів із обмеженими можливостями до світу відпочинку і подорожей. Своїх споживачів знаходить освітній і спортивний любительський туризм. Масовими і звичними є паломництво, участь у фестивалях, конференціях та багато інших видів "лінивої" рекреації чи активного пізнання культурного і природного середовища Франції.

Територія всієї країни, кожен округ і кантон вміло розрекламовані й освоєні туристами. Та найбільш популярними рекреаційними центрами стали Париж, "візитівками" якого є Нотр-Дам-де-Парі, Ейфелева вежа, Лувр, Монмартр, Єлисейські поля, центр мистецтв Жоржа Помпіду, "Блошиний ринок" в Сент-Уені, які очолюють "топ-20" найбільш відвідуваних рекреаційних об'єктів Франції, а також Версаль, Реймс, замки у долині Луари, тематичний парк ЄвроДіснейленд, національний парк Сен-Клу, які щороку відвідують мільйони туристів (рис. 2. 11).

Лазурний берег (Французька Рив'єра) на південному сході Франції на кордоні з Італією відомий престижними курортами: Канни, Грасс, Ніцца, Вільфранш, Больє, Менгоні, Антіб (рис. 2. 12). Французька Рив'єра - місце проведення фестивалів і карнавалів. Лазурний берег володіє всім необхідним для організації повноцінного відпочинку: розвинена мережа автострад, автомобільних і залізних доріг пов'язує його із усіма найбільшими містами Франції та Європи; міжнародний аеропорт у Ніцці обслуговує до 7 млн пасажирів на рік; готельне господарство складається в основному із готелів класу люкс.

Аквітанія та Південні Піренеї (південний захід Франції) із центром виноградарства в місті Бордо відомі поєднанням соснових лісів і пляжів з дрібним піском, які закінчуються на півдні престижним аристократичним курортом Біарріц.

На території Бретані і Нормандії (захід Франції) вражають уяву круті океанічні береги з рожевими та бузковими скелями і піщаними пляжами.

Нормандія - батьківщина імпресіонізму та великих письменників - Клода Моне, Гі де Мопассана та ін. Це земля, на якій збереглося безліч фортець, замків, абатств. Тут знаходиться багато пам'яток романської та готичної архітектури. У всьому світі відомі абатство Сан-Мішель, засноване в VII ст., розташоване на острові, а також собор в місті Руані, мальовничий Онфлер - місто художників і поетів, середньовічне місто Сен-Мало.

До природних явищ Бретані, які викликають незмінну цікавість туристів належать потужні припливи і відливи. Їх називають "диханням" Атлантичної Європи. Кожні шість годин морський пейзаж, а разом з ним і берегова зона змінюється до невпізнанності.

Бургундія і Шампань-Ардени - регіон, який історично зарекомендував себе як центр французького виноробства.

Землі на Луарі і Пуату-Шаранта відомі м'якістю клімату, прекрасними краєвидами річкових долин і округлих пагорбів уздовж Луари і традиційною кухнею (паштети, дари моря, жаб'ячі лапки). Пуа-ту-Шаранта вважається батьківщиною коньяку і багата великою кількістю пам'яток римської епохи.

Лотарингія на північному-заході Франції межує із Німеччиною. Центри цього старопромислового району - Мец і Нансі, наразі мають перш за все туристичну привабливість. Їх архітектурні пам'ятки внесено до списку Світової спадщини, створеного під егідою ЮНЕСКО.

Землі Провансу, Корсики і Лангедоку на південному сході Франції повні свідчень багатого культурного минулого: римські арени і терми, триумфальні арки, акведуки. Центр цього району - найбільший порт Франції - Марсель. Знаними рекреаційними центрами є також Перпеньян і Монпельє. Розташований на узбережжі Середземного моря регіон Лангедок-Руссільйон простягається від кордону з Іспанією до дельти Рони. Дикі пляжі чергуються з дикими лагунами, які стали притулком для пташиних колоній, у тому числі для рожевих фламінго. Острів Корсика, де народився Наполеон, відомий надзвичайною мальовничістю, пляжами і цитрусовими садами.

Район Рона-Альпи, Овернь, Лімузен в центрі Франції - осередки зимового відпочинку, перш за все гірськолижного (Альбервіль, Гренобль).

Місто Страсбург у регіоні Ельзас часто називають столицею Європи, тому що тут засідає парламент ЄС.

У міжнародному туристичному поділі праці Франція спеціалізується на гірськолижному туризмі. Країна є лідером за кількістю гірськолижних курортів - їх понад 400. Саме у французьких Альпах можливі найбільш високогірні катання в Європі - до 3 900 м. Тут, у Шамоні, знаходиться найбільший за протяжністю лижний схил у світі довжиною 22 км. Шамоні вважається найстарішим (1893 р.) і найбільш відомим гірськолижним курортом французьких Альп. Користуються популярністю й інші гірськолижні курорти Франції: Межев, Морзін, Куршевель, Мерибель та ін.

Незмінне захоплення у відвідувачів Франції викликають шедеври світової культурної спадщини у багатьох містах країни: пам'ятки епохи римлян в Арлі та Пон-дю-Гарі, палац і парк у Фонтенбло, фортифікаційні споруди у Каркасоні і Безансоні, історичні центри Ліону, Авіньйону, Страсбургу й інших центрів.

Рекреаційні центри і регіони Франції настільки популярні, що стали класичним уособленням певних напрямків і видів відпочинку. Французька Рив'єра або Блакитний берег дала назву всім подібним місцевостям в інших країнах і частинах світу, де поєднується тепле море і зручний пляж. Ніцца - місто королів, яке вважається світовим центром фешенебельних готелів і престижного пляжно-купального відпочинку, Гренобль - визнаний центр гірськолижного відпочинку, Лурд - один із найбільш відомих у Європі центрів релігійного туризму з унікальним комплексом підземних церков. Канни давно стали європейською "столицею" кіно, а Грас - "столицею" французьких ароматів. Назви провінції Шампань і міст Коньяк та Бордо говорять самі за себе і лише одним цим притягують сотні тисяч туристів.

У країні сформувалася потужна рекреаційна індустрія. Сектор розміщення представлений численними готелями, об'єднаними у мережі, більшість із них - інтернаціональні готельні ланцюги. Серед зручних готельних мереж із практично повсюдним розміщенням територією країни і високою якістю обслуговування виділяються: "Формула 1", "Новотель", "Ібіс", "Мотель 6", "Студіо 6", "В+В Готель", "Меркурі".

Французькі Альпи – найбільша у світі область для гірськолижного відпочинку, це справжня держава в державі, де прокладено більше 4 000 гірськолижних трас і працює більше 2 500 підйомників. На більшості гірськолижних центрів у Франції підйомники з'єднані у єдину мережу, яка об'єднує від 100 до 200 підйомників, що дозволяє спускатися різноманітними трасами та використовувати всю систему підйомників центру або кількох рекреаційних центрів, не звертаючись за допомогою до інших видів транспорту. "Три долини" – чи не найбільш привабливий гірськолижний район Французьких Альп, який об'єднує 5 гірськолижних центрів: Куршевель, Мерибель, Валь Торанс, Ле Менюїр і Ла Танья. Район має величезну мережу підготованих гірськолижних трас різних ступенів складності – 120 км широких і плавних "бульварів" для початківців, 210 км трас середньої складності, 180 км технічно цікавих трас для хороших лижників, і 90 км трас підвищеної складності, яка включає найбільш складну в Європі трасу "Bouquetin".

Сектор розваг туристичної індустрії Франції пропонує якісний відпочинок, що базується на потужній матеріально-технічній базі і високих технологіях. Провідним компонентом сектору розваг є тематичні парки. Технологія їх створення і використання базується як на національних традиціях, так і на міжнародних підходах.

Найбільш популярним тематичним парком Франції став ЄвроДіснейленд - 12,5-13 млн туристів щороку відвідують його численні атракціони. Парк розташований за 32 км від Парижу. Він - точна копія американського Діснейленду і був відкритий у 1992 р. Парк займає площу близько 2 тис. га. ЄвроДіснейленд - величезний рекреаційний комплекс, який складається із парку розваг, парку студії Уолта Діснея, семи готелів, розважального центру, полів для гольфу, тенісних кортів, дитячої футбольної школи, численних магазинів, ресторанів, барів і дискотек.

На околицях Парижу діє літній парк атракціонів "Астерікс", де можна здійснити захоплюючу подорож у часі від Давньої Галлії до наших днів, поєднавши пізнання історії з відпочинком і розвагами. На вуличках давнього галльського села, де панує сміх, виступають клоуни, факіри, акробати, гостей обов'язково зустрінуть герої популярного мультиплікаційного серіалу і кількох художніх фільмів, галли Астерікс і Обелікс та познайомлять із побутом своїх односельців. Антична Греція вразить "Гроном Зевса" - "американськими гірками", де швидкість досягає 80 км/год. і "Театром Посейдона", в якому головні ролі виконують дельфіни і морські котики. Римська Імперія запропонує "Каруселі Цезаря" й обід у римській таверні. На площі середньовічного Парижа¹⁴

демонструватимуть свої вміння трубадури, архітектори, складуви, ковалі, гончарі, різьбярі. У XVII ст. неодмінно відбудеться зустріч із Д'Артаньяном і його друзями-мушкетерами. Нова епоха - Франція XIX ст. запросить до світу Дега, Мопассана, Оффенбаха.

На окрему увагу заслуговують музеї Франції, які є практично в кожній комуні і пропонують увазі відвідувачів цікаві й унікальні колекції. Але найбільшим музейним центром не лише країни, а і світу є Париж. Один лише перелік музеїв і художніх галерей, яких у столиці Франції налічується більше 350, викличе непереборне бажання відвідати країну та її столицю.

Франція має давні традиції розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Природною основою для його розвитку є багаті бальнеологічні ресурси й унікальний мікроклімат лісових масивів, гірських районів і морських узбереж. Частина курортних центрів розвивається із XVII-XVIII століть, а лікувальні властивості мінеральних вод, морського повітря і води використовуються з античних часів. Найбільш відомими курортами Франції є Віші, Ніцца, Біаріцц та багато інших у різних районах країни.

Франція - визнаний центр виноробства та гастрономії, що перетворило національну кухню на туристичну принаду. Практично всі департаменти країни мають специфіку у виробництві вин і різного роду делікатесів. Тому популярні гастрономічні тури, один із яких отримав назву "Винні дороги Франції". Вони часто поєднуються з аграрним туризмом, який завойовує все більшу популярність у Європі.

Серед гурманів всього світу французька кухня вважається найбільш вишуканою. Традиційними першими стравами є прозорі бульйони або супи-пюре з цибулею і картоплею, цибульний суп, заправлений сиром, рибний суп "буйабес", для приготування якого потрібна лише свіжо виловлена риба. Серед різноманіття других страв найбільш "французькими" вважаються тушковане м'ясо з овочами - пот-о-фе і тріска по-селянськи з червоним і жовтим перцем та кабачком під маринадом. Невід'ємна частина французької кухні - салати із овочів. У всіх ресторанах пропонуються омлети і сирні суфле з різним начинням - гриби, шинка, зелень, а також кіш-лорен - пиріг із сиром і шинкою. "Екзотичними" для туристів і повсякденними для французів є виноградні слимаки із зеленню і прянощами, устриці белон, маренн, аркашон. Перед десертом неодмінно подається сир, адже у Франції виробляють близько 500 його сортів. На десерт - французький яблучний пиріг і морозиво.

НІМЕЧЧИНА

Об'єднання у 1990 р. двох німецьких держав, які існували із 1949 року, стало початком закінчення "холодної" війни і привело до появи політично повноцінного європейського економічного лідера. Із того часу країна доклала значних фінансових і матеріальних зусиль аби вирівняти рівні економічних та соціальних стандартів між Західною і Східною Німеччиною. Об'єднання Німеччини надало додаткового імпульсу для розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього туризму.

Федеративна Республіка Німеччина розташована в центрі Європи і має вихід до Північного і Балтійського морів. Рекреаційно-географічне положення країни досить вигідне за рахунок центрального розміщення у межах Європи і близького розташування до головних районів зимового гірськолижного відпочинку й узбережжя теплого Середземного моря.

Загальна площа країни - 357 тис. км². До складу ФРН входять 16 федеративних земель, у тому числі три міста (Бремен, Гамбург і Берлін), які мають статус федеративної землі.

Основними елементами рельєфу країни є Північно-Німецька низовина на півночі, середньовисокі гори в центрі і Баварське плоскогір'я та Альпи на півдні. Природа подбала про ландшафтне різноманіття для Німеччини. На її території можна зустріти пейзажі на будь-який смак - від морських піщаних пляжів до гірських вершин і долин, що сприяє розвитку різних видів туризму.

Головна річка країни - Рейн. Серед інших - Дунай на півдні й Одер на сході. Німеччина багата озерами. Найбільшим є Боденське, частково розташоване на території Австрії та Швейцарії. Чиста вода і м'який клімат приваблює на береги озера велику кількість туристів.

Клімат країни - помірний, морський і перехідний від морського до континентального. Пануюче західне перенесення повітряних мас із циклональною циркуляцією приносить тепло і вологу з Атлантичного океану. У гірських районах характерна висотна кліматична поясність. Пересічна температура січня на рівнинах заходу і сходу коливається від -1° до +3о С (рис. 2. 13), на північному сході - від -1 до -2° С, на Баварському плоскогір'ї - від -2 до -4° С, у верхніх частинах¹⁵

Середньонімецьких гір температура складає -4°C , в Альпах - -5°C і нижче. Середня температура липня на півночі та північному заході - $+16-17^{\circ}\text{C}$, у долинах Рейну, його приток і Дунаю - $+18-20^{\circ}\text{C}$, у верхніх частинах Середньонімецьких гір і Альп - $+14^{\circ}\text{C}$ і нижче.

Річна кількість опадів на рівнинах складає у середньому 600-700 мм, в окремих міжгірних улоговинах менше 500 мм, у горах - до 1 600-1 800 мм (у Гарці і Шварцвальді), місцями понад 2 000 мм у рік (в Альпах). Максимум опадів на північному заході випадає восени, мінімум - навесні, південніше виражені літній максимум і зимовий мінімум опадів. Сніжний покрив на рівнинах мінливий, тримається близько 2 тижнів, у Середньонімецьких горах - місцями 4-5 місяців, в Альпах на висоті від 1 100 м і вище - 6 місяців, на вершинах є сніжники, що дозволяє розвивати гірськолижний туризм.

Загальна чисельність населення Німеччини становить 82,3 млн осіб, із них у містах мешкає 74 %.

Німці - подорожуюча нація. У середньому за рік громадяни країни здійснюють близько 80 млн закордонних рекреаційних поїздок. Поступово зростає популярність Німеччини і як країни-дестинації - європейці, американці, японці "відкривають" нову об'єднану Німеччину, її природні дива і багату культурну спадщину. У середині першого десятиріччя 2000-их років кількість міжнародних прибуттів до країни досягла 22 млн, що привело до "вливання" у національну фінансову систему € 23,5 млрд.

У питаннях розвитку внутрішнього туризму Німеччина донедавна орієнтувалася на соціальні програми. На місцевих курортах, здебільшого, відпочивали самі німці за рахунок оплачених підприємствами турів. Протягом останніх років ситуація кардинально змінилася і більшість підприємств відмовилася від подібної практики. Внутрішній туризм значно скоротився і постала проблема залучення закордонного споживача, який значно вибагливіший до комфорту. А це вимагає нових готелів і надання послуг відповідного рівня.

Готельний бізнес, як національний, так і міжнародний, оперативно відреагував на даний виклик. До існуючих 11 200 готелів, у Німеччині до 2012 року заплановане відкриття 410 нових на 66 тис. номерів. Більшість із них - новобудови, частина - реконструйовані заклади розміщення. Прагнення збільшити номерний фонд пояснюється ще і тим, що Німеччина перетворилася на головного європейського транзитного перевізника пасажирів, організатора міжнародних виставок, симпозіумів, фестивалів, спортивних змагань європейського і світового рівнів.

Німеччина здавна має розвинуте санаторно-курортне господарство. Перші відомості про користь підземних водних джерел, розташованих на території сучасної Німеччини, належать до античних часів. Слава ж про цілющі властивості мінеральних і термальних вод та ефективні лікувально-оздоровчі методики, які застосовували німецькі лікарі ще за часів Парацельса поширюється Європою з XVI-XVII ст. На той же час припадає і початок формування курортної мережі країни, яка на сьогодні налічує близько 300 курортів. Баден-Баден, Вісбаден, Бад Кіссінген, Бад-Хомбург, Бад Ельстер - одні з перших і найбільш відомих нині курортних центрів країни, де туристи отримують послуги високої якості та різної функціональної спрямованості.

Про велику кількість джерел термальних і мінеральних вод і напрацьовану століттями культуру їх використання говорять німецькі топоніми - у назвах багатьох поселень і місцевостей присутнє слово "bad", що в перекладі з німецької означає "купання", "баня", "курорт".

Німеччина не відстає від моди на поєднання оздоровлення з активним відпочинком. Тим паче, що для цього є природні передумови - поєднання гірських ландшафтів, м'якого клімату і лісових масивів. Країна володіє широкою мережею гірськолижних курортів, які задовольняють широкий спектр потреб як масового пересічного споживача, так і професійних гірськолижників. Гарміш-Партенкірхен, Оберсдорф, Берхтесгаден - далеко не повний перелік гірськолижних курортів, обладнаних за останнім словом техніки (рис. 2. 14).

Німеччина - країна музеїв із багатими колекціями різноманітних творів мистецтва і свідчень розвитку матеріальної та духовної культури всього світу.

На відміну від Франції, де музейним мегацентром є Париж, у Німеччині у багатьох великих містах і численних музеях експонуються рівнозначні за значенням колекції. Серед таких міст, насамперед, виділяються Мюнхен, Ганновер, Бонн, Франкфурт-на-Майні, Дрезден. Разом із тим, Берлін, на рівні з Парижем і Лондоном, належить до найбільших музейних центрів Європи і світу. У німецькій столиці особливо виділяється "Музейний острів" - унікальний у своєму масштабі і наповненні історичний архітектурно-культурний простір, занесений до переліку об'єктів Світової

спадщини ЮНЕСКО. На острові Шпреєінзель, що утворився на річці Шпрее, розмістилася низка музеїв, галерей, архітектурних пам'яток. Непідробний інтерес у туристів викликають експозиції Пергамського музею, найбільш відомими із яких є Пергамський вівтар, який і дав назву музею, ворота Іштар із Вавилону, фриз із Мшатти, ворота Мілетського ринку. Не менш відвідуваними є Музей Бодє, Стара національна галерея, Новий музей, в яких протягом сотень років були зібрані неперевершені колекції.

Німецькі музеї одними із перших у світі почали освоювати Інтернет-простір. Ці зусилля дозволяють сьогодні здійснювати віртуальні подорожі їхніми залами і знайомитися з шедеврами світового мистецтва, розміщеними в них, не вирушаючи в дорогу, що, зрозуміло, ніколи не замінить насолоди "живого" споглядання творів мистецтва.

Німецька кухня сформована на основі протестантської етики. Її характерними ознаками є простота приготування ситних страв і невибагливість до їх зовнішнього оформлення. Переважають різноманітні м'ясні страви. У північних районах на узбережжі морів головна страва - риба.

Відбивні котлети, смажена ковбаса, відварена свиняча грудинка, кров'яна ковбаса з родзинками - далеко не повний перелік того, що запропонують туристу в Німеччині. Запивати ситний обід чи вечерю слід пивом. У цій країні його п'ють кругом і завжди. Популярність німецького пива настільки висока, що привела до формування окремого виду рекреаційних подорожей - пивних турів. Особливої популярності пивні тури набули до Баварії і Мюнхена - визнаної столиці пивоваріння. Найбільше "пивних туристів" приїздить під час "Октоберфесту" - щорічного пивного фестивалю, який проводиться у Мюнхені в жовтні.

Розташування Німеччини у центрі Європи, високий рівень соціально-економічного розвитку всього господарства, в тому числі і транспорту зробили країну головним регулювальником транзитних пасажиропотоків. Повною мірою перевагами високоорганізованої транспортної системи користуються і туристи, як міжнародні, так і внутрішні. У їхньому розпорядженні у 2007 році був 331 аеропорт, із яких 14 могли приймати міжконтинентальні авіалайнери, 28 гелікоптерних станцій, 8 морських і річкових пасажирських терміналів у Бремені, Бремерхафені, Дуйсбурзі, Гамбурзі, Карлсрує, Любеку, Ростоці і Вільгельмсхафені.

Німеччина однією із перших у світі почала реанімувати залізничні пасажирські перевезення. Слідом за нею це зробили Франція, Італія й інші країни. На сьогодні туристи в Німеччині активно користуються системою "Інтерсіті-Експрес", яка дозволяє швидко дістатися всіх великих рекреаційних центрів. При цьому мандрівники можуть користуватися комбінованим залізничним квитком, що називається "єврорайлпас", який дає право на проїзд залізницями країн Західної Європи зі значними знижками.

Для тих, хто подорожує автомобілем, Німеччина пропонує майже 650 тис. км якісних доріг, прокладених до всіх найбільш віддалених куточків. Із загальної довжини автошляхів 12,4 тис. км - швидкісні магістралі. У рекреаційній індустрії країни інтенсивно використовуються річкові артерії, особливо Рейн, ділянки якого включені до одного із найбільш популярних рекреаційних маршрутів "Романтичний Рейн".

ШВЕЙЦАРІЯ

Швейцарія - країна альпійська. Площа держави складає 41,3 тис. км², населення - 7,5 млн осіб. Космополітична, офіційно чотиримовна Швейцарська Конфедерація розташована фактично у центрі Європи між Францією, Німеччиною, Австрією, Ліхтенштейном та Італією, що й обумовило формування особливого культурного середовища. Північ Швейцарії з організаційним центром у Цюриху культурно тяжіє до Німеччини, південь із центром у Лугано - до Італії, захід із центром у Женеві - до Франції.

Швейцарці говорять, що у їхній країні Арктика мирно уживається з субтропіками. Таке "сусідство" створила висотна поясисть Альп: екосистеми, в яких домінують пальми і мімози змінюються широколистяними, потім хвойними лісами, далі - альпійськими луками і льодовиками. Країна багата озерами, лісами і належить до екологічно благополучних. Ці природні ресурси й особливості інтенсивно використовуються в індустрії туризму.

Швейцарія знаменита гірськолижними, кліматичними, бальнеологічними і фітотерапевтичними курортами (Бад-Рагац, Бад-Пфаферс, Ароза, Верб'є, Церматг, Грінденвальд, Давос, Кран-Монтана, Санкт-Моріц, Івердон-ле-Бан), відпочинком на мальовничих озерах (Боденське, Женевське, Цюрихське, Фірвальдштетське), захоплюючими рекреаційними залізничними маршрутами, прокладеними в Альпах: "Льодовиковий експрес" (Церматг - Давос -17

Санкт-Моріц), "Золотий перевал" (Цюрих - Люцерн - Монтре - Женева), "Пальмовий експрес" (Санкт-Моріц - Лугано).

Для Швейцарії характерне багатство і різноманіття суспільних і подієвих рекреаційних ресурсів. У країні безліч цікавих для туристів міст і містечок із середньовічною архітектурою і неповторним колоритом: Цюрих, Берн, Люцерн, Лозанна, Базель та ін. (табл. 2. 9).

АВСТРІЯ

Австрійська Республіка - альпійська держава у центрі Європи. Її площа складає 83,9 тис. км². Населення країни становить 8,2 млн осіб. Якщо на заході Австрії панує переважно волога погода, то на півдні та сході вона сухіша. В австрійських Альпах багато сніжників, льодовиків і лижних полів, які стали природною основою для розвитку гірськолижного туризму. У горах зустрічаються карстові печери зі сталактитами і сталагмітами, крижаними напливами, підземними озерами й річками. Вони широко використовуються для пізнавального і спелеологічного туризму, рафтингу й інших форм екстремального відпочинку. Надра країни багаті на бальнеологічні ресурси, на базі яких сформувалася система лікувально-оздоровчих закладів. Особливістю австрійських Альп є їх розчленованість глибокими і широкими поперечними долинами, наявність великої кількості озер. Найбільш освоєною туристами є долина Дунаю, круїзи яким належать до популярних видів відпочинку.

Австрія - країна гірськолижних курортів, замків, палаців і монастирів (рис. 2. 15). Найбільш популярні гірськолижні курорти розташовані в Тіролі, Зальцбургеленді та Каринтії (Санкт-Антон, Лех, Зеефельд, Нассфельд).

Найпівденніша земля Австрії - Каринтія - вважається прекрасним гірничо-озерним регіоном літнього та зимового туризму. Популярним видом відпочинку тут є відвідування озер Каринтії. Одне з них - озеро Вертерзее. Довжина озера досягає 16 км, ширина - 1,6 км, максимальна глибина - 84,6 м. Температура води влітку досягає +27 °С. На берегах Вертерзее розташовано кілька містечок, кожне із яких є чудовим місцем літнього сімейного відпочинку: Фельден, Марія Верт, Шіфлінг, Крумпендорф та ін. Приваблива сторона відпочинку в Каринтії - можливість поєднати гірськолижний спорт із бальнеологічними процедурами. Всього в Каринтії розташовано близько 20 гірськолижних курортів, кращими з яких вважаються Бад-Кляйнкірхайн і Лаванталь.

Столиця Австрії - Відень - вважається одним із найкрасивіших міст світу. Відень розташований на перехресті європейських доріг, на березі Дунаю. Колишня столиця однієї із найбільших імперій у Європі зберегла у собі імперський дух, залишаючись при цьому демократичним і відкритим містом. У Відні збереглися численні пам'ятки. Архітектурна візитка міста - знаменитий собор Св. Стефана, зведений у XIV-XV ст. у готичному стилі. Однією із відомих архітектурних споруд Відня є палац Бельведер, архітектурний ансамбль якого складається з двох палаців: Верхнього і Нижнього Бельведеру. Комплекс вважається одним із найкрасивіших зразків бароко в світі. На сьогодні у Бельведері розміщені експозиції Австрійської галереї. До пам'ятних місць Відня також належать міський парк "Пратер", Віденський будинок мистецтва, численні музеї, Національна бібліотека із унікальною колекцією глобусів та місця, пов'язані із життям і діяльністю великих композиторів: Гайдна, Моцарта, Бетховена, Брамса, Штрауса. У місті багато незвичайних архітектурних пам'яток. Так, на одній із вулиць височіє похмурий колос із сірого каменю - барочна "Чумна колона". Вона споруджена в 1682 р. на знак завершення епідемії чуми, що забрала життя понад 100 тис. людей.

Відень називають музичною столицею світу. Символом мистецького Відня є Віденська опера, де щороку в лютому проходить найбільш знаний бал Австрії та Європи - Опернбал. На час його проведення зал для глядачів і сцена перетворюються на величезний танцювальний майданчик.

Поза сумнівом, кожен турист, який приїхав до Австрії, має відвідати Зальцбург - місто, що виникло на місці колишніх соляних копалень. Популярність Зальцбурга пов'язана, перш за все, з ім'ям Вольфганга Амадея Моцарта. Під час екскурсії містом туристи можуть відвідати будинок, де народився геніальний композитор. Один із символів Зальцбурга - фортеця, історія якої починається в XI ст., коли виникло дерев'яне укріплення. Незабаром з'явилися кам'яні стіни, а потім протягом шести століть фортеця розширювалася і перебудовувалася.

5. Центральна-Східна Європа

Білорусь - Болгарія - Естонія - Латвія - Литва - Молдова - Польща - Росія - Румунія - Словаччина - Угорщина - Україна - Чехія

Центрально-Східноєвропейський рекреаційний район складається з країн із різними рівнями соціально-економічного розвитку і несхожими культурами, які заселені народами із відмінними ментальностями. На одному полюсі знаходяться Чехія, Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, країни Прибалтики й ін. - держави, які неоднаково успішно здійснили перехід від командно-адміністративної до регульованої ринкової економіки і стали членами Європейського Союзу. На іншому боці - Туркменістан, Узбекистан, Киргизстан - типові азійські держави із сировинно орієнтованими економіками й авторитарними політичними системами. Особливе місце і в районі, і в усьому світі посідає Російська Федерація з її претензіями на геополітичну винятковість й економічну роль у Європі та світі. Специфічне культурне й економічне середовище формують республіки Закавказзя. Така ж строкатість характерна і для ресурсної забезпеченості індустрії туризму та специфіки її розвитку в окремих державах.

ПОЛЬЩА

Польська Республіка (площа - 312,7 км²; населення - 38,5 млн осіб) є однією із найбільших країн Східної Європи. Вона розташована між Балтійським морем на півночі, Карпатами та Судетами на півдні.

Рекреаційно-географічне положення Польщі слід оцінювати як надзвичайно вигідне із кількох причин:

- територія країни розташована у зоні дії сезонно комфортних і субкомфортних погодно-кліматичних умов;
- країна має вихід до узбережжя Балтійського моря, що дозволяє пропонувати на ринку рекреаційних послуг пляжно-купальний відпочинок;
- для території характерним є ландшафтне різноманіття - від гірських до рівнинних і заболочених місцевостей, від незайманих природних ландшафтів до урбаністичних і руралістичних краєвидів;
- розгалужена річкова й озерна мережа;
- поляки пишаються багатовіковою історією і культурою, які полишили потужну матеріальну і духовну спадщину, що ста-ли основою розвитку пізнавального туризму;
- країна розташована у центрі ємного рекреаційного ринку.

У горах, розташованих на території Польщі, а це Карпати і Судети, практикуються гірськолижні тури, які відчутно дешевші, ніж у більш дорогих для туристів країнах - Австрії, Франції, Німеччині і Швейцарії.

На відпочинок до Польщі приїжджають жителі сусідньої Німеччини й інших країн Євросоюзу, багато з яких беруть участь в екологічних турах у польській провінції, де збереглися незаймані ліси, функціонують національні парки. Особливою популярністю користуються кінні тури, рибалення, велосипедний туризм.

До послуг туристів близько 500 км піщаних пляжів на узбережжі Балтійського моря, де сформувався ланцюг курортних центрів: Дарлувко, Дзвжино, Колобжег, Криница Морська, Леба, Мендзиздрое, Нехоже, Реваль, Свіноуйсце, Устка, Ярославець. Пляжно-купальний сезон (температура води - понад +180 С), триває із початку червня до початку вересня.

Північно-східну частину Польщі (Вармія, Мазури і Підляшся) називають "зеленими легенями Європи". У цьому малолюдному районі переважають ліси і озера (Великі Мазурські озера). На схід розташовуються Бебжанські болота і Біловезька пуща. Ця територія приваблює перш за все любителів природи. Польща багата численними архітектурними пам'ятками, такими, як королівські замки у Варшаві і Кракові, замками польських магнатів, костелами, фортифікаційними спорудами. До списку Світової спадщини ЮНЕСКО увійшли архітектурні ансамблі Кракова, Варшави, Торуня (див. додаток D), але не менш привабливими для туристів є Гданськ, Познань та інші міста, в яких сконцентровані численні рекреаційні атракції світового рівня пізнавальної цінності (табл. 2. 10).

Варшава - найбільше місто Польщі. Це також і найбільший промисловий та рекреаційний центр. Варшава - столиця країни із 1918 р. У місті розташовані найбільш цікаві рекреаційні об'єкти, понад 30 театрів, майже 50 музеїв і картинних галерей. Варшава складається зі Старого та Нового міста. Старе місто (Старе М'ясто) - символ відродженої повоєнної Польщі. Воно було повністю відновлене після руйнувань у 1945 р.

ЧЕХІЯ

Чеська Республіка, зі столицею у Празі, стала незалежною державою після розділу в 1993 р. Чехословаччини на Чехію та Словаччину. Площа країни складає 78,9 тис. км². Її населяє 10,2 млн₁₉

осіб. Центральність положення Чехії та її межування із розвинутими європейськими державами - членами Європейського Союзу є важливим чинником економічного зростання країни, у тому числі й розвитку індустрії туризму.

Територія Чехії розташована у межах дії сезонно комфортних і субкомфортних погоднокліматичних умов і складається з рівнин, пагорбів, плато, оточених низькими горами, схили яких вкриті лісами. Надра країни багаті на бальнеологічні ресурси.

Туристів до Чехії приваблюють дивовижні зразки архітектури у Празі й численних містах і містечках (Градець-Кралове, Пардубіце, Табор, Оломоуц, Чеське-Будейовіце, Чеські-Крумлов, Брно та багато ін.), лікування на бальнеологічних курортах, таких як Карлові Вари, Маріанське Лазне та ін., відпочинок у горах.

Величезний інтерес у туристів викликають визначні пам'ятки столиці Чехії. Протягом багатьох століть вона захоплює своєю красою і приваблює мільйони відвідувачів з різних куточків світу.

Лікувальна сила природних джерел Чехії відома ще із XIII ст. Одним із перших був курорт Карлові Вари, який був знаний вже на початку XIV ст.

На основі цілющої води карловарських мінеральних джерел у Чехії виробляють добре знану туристами "Бехеровку" - міцний лікер, настояний на більш ніж 20 травах, який при правильному вживанні має лікувальний ефект.

Курорт Маріанське Лазне був заснований на початку XIX ст. Він відрізняється сприятливим місцем розташування. Курорт знаходиться у гірській долині на висоті 630 м над рівнем моря. Місто оточене лісистими схилами гір, що досягають висоти 900 метрів. Гори захищають долину від північних і північно-західних вітрів, створюючи клімат субальпійського характеру. Маріанське Лазне славиться великою кількістю мінеральних джерел. Незважаючи на те, що джерела зосереджені на порівняно невеликій території, вони мають різний хімічний склад. Водою із цих мінеральних джерел лікуються захворювання шлунково-кишкового тракту і жіночі хвороби, хвороби дихальних органів, подагру та інші недуги. Проводиться лікування неврологічних і серцевих захворювань.

Карконоши - найвищі гори Чехії, відомий курортний район країни з популярним центром Янек Лазні, де використовується вода теплих джерел. У Чехії відомі й інші курортні місця. Так, Теплиці вважають найстарішим курортом Чехії. Про використання води місцевих радіоактивних джерел в далекому минулому свідчать знахідки монет епохи Римської Імперії. Сучасний розквіт курорту припав на початок XIX ст.

Визначною природною пам'яткою країни є Моравський карст, розташований на захід від міста Брно. Численні печери були відомі вже в XVII ст. Печери приваблювали здавна ще й тому, що в них можна було розшукати кістки доісторичних тварин. Їх розмелювали в порошок, якому приписувалися чудодійні властивості виліковувати від усіх хвороб.

УГОРЩИНА

Країна термальних бань - Угорська Республіка (площа - 93 тис. км²; населення - 10 млн осіб; столиця - Будапешт) розташована на південь від Чехії та Словаччини. Угорщина знаходиться у межах Середньодунайської рівнини у басейні Тиси і Дунаю.

Рекреаційно-географічне положення країни досить вигідне. Вона розташована у безпосередній близькості як від західноєвропейського, так і східноєвропейського споживчих рекреаційних ринків, має сприятливі природні й культурно-історичні передумови для розвитку індустрії туризму. Із точки зору ресурсів міжнародного туризму країна багата історичними пам'ятками, насамперед у столиці, курортною зоною озера Балатон, лікувальними бальнеологічними курортами, м'яким кліматом.

Будапешт - одне із найкрасивіших міст світу. Дунай ділить його на дві історичні частини: Буду і Пешт. Сполучають береги 7 мостів для автомобільного руху і 2 - для залізничного. Найбільш відомі визначні пам'ятки міста - Будаїська фортеця, набережна Дунаю із будівлею Парламенту та проспект Андраші. Квартал Будаїської фортеці представлений такими пам'ятками як Музей історії Будапешта, Військово-історичний музей, Музей "Людвіг", Угорська національна галерея.

Будапешт також відомий тим, що це - єдина в світі столиця, де в межах міста розташовуються термальні купальні із вільним доступом до мінеральних джерел.

Озеро Балатон - традиційний район пляжно-купального відпочинку міжнародного рівня. Південний берег озера особливо привабливий для сімейного відпочинку. Тут навіть на відстані 20

200-300 м від берега глибина води не перевищує 1 м. Любителі плавання, зазвичай, відпочивають на північному березі Балатону, де глибини більші. В околицях Балатону діють бальнеологічні курорти, клуби верхової їзди, численні кемпінги надають послуги автотуристам з Австрії, Німеччини й інших країн Європи.

Відомими містами-курортами на березі Балатону є Балатонфюред ("мекка для сердечників", базовий центр міжнародної кардіологічної програми), Балатондерек, Кестхей. Окрім зручних пляжів, туристам пропонується знайомство з природними пам'ятками і багатою культурною спадщиною міст і їх околиць: Таваш - карстова печера з підземним озером, фортеця Шюмег, Музей Африки, палац Фештетич з цікавою бібліотекою, фортеця Резі.

Один із найбільш відомих бальнеологічних курортів Угорщини - Хевіз. Свою популярність він здобув завдяки однойменному найбільшому термальному озеру Європи. Вода, що містить сірку, натрій, магній, кальцій, органічні речовини, допомагає при лікуванні ревматизму, запаленні суглобів, нервових і гінекологічних захворювань, покращує обмін речовин в організмі людини. Навіть взимку температура води в озері не опускається нижче +29о С.

Не менш популярним є курорт Хайдусобосло. Його природною основою є вуглекислородна лужна вода, температура якої досягає +73-78о С. Вода характеризується високим вмістом соди, йоду, броду, фтору, заліза, марганцю. У ній розчинені ще близько 20 мінералів, серед яких і природний бітум, що разом із йодом надає воді темно-коричневого кольору. Застосовується вона дуже широко: лікування суглобів, органів дихання і травлення, шкіряних і гінекологічних захворювань. Неподаляк курорту розкинувся найбільший у країні національний парк - Хортобадський степ, де збережено унікальний рослинний і тваринний світ. Парк широко використовується для організації екологічних турів.

БОЛГАРІЯ

Республіка Болгарія - держава площею 111 тис. км² і з населенням 7,2 млн осіб - знаходиться на південному сході Європи у межах Балканського півострова. Рекреаційно-географічне положення Болгарії оцінюється як вигідне. Країна омивається Чорним морем, наявні гірські системи і рівнини формують ландшафтне різноманіття. Болгарія близько розташована до споживачів рекреаційного продукту як зі східних, так і західних регіонів Європи.

Туристів приваблює, насамперед, Чорноморське узбережжя. Курорт "Сонячний берег" вважається найбільшим і найвідомішим рекреаційним комплексом Болгарії. Він розташований за 36 км на північ від Бургаса і за 90 км від Варни, усередині невеликої затоки. Північну частину курорту оконтурюють підвищення гірського масиву Стара Планина, що створює чудову гармонію поєднання гірських та морських пейзажів. Пляжі "Сонячного берега" простягаються на відстань 16 км і складаються із дрібного золотисто-жовтого піску. Море мілке, тому цей курорт є прекрасним місцем для сімейного відпочинку із дітьми.

Морський курорт "Золоті піски" знаходиться за 18 км на північ від Варни і розташований на території однойменного Народного парку. Своїй назві курорт зобов'язаний пляжам із ніжнозолотавим дрібнозернистим піском, до яких підступають масиви хвойних лісів. Поєднання моря і лісу створює унікальний лікувальний ефект.

Велику частину країни займають гірські хребти Стара Планина, Средна-Гора, Рила. Гірський рельєф створив сприятливі передумови для розвитку гірськолижного туризму. У країні є недорогі популярні гірськолижні курорти, такі як Боровець, Пампорово, Бансько.

Гірськолижний курорт Боровець - найбільш популярний гірськолижний курорт Болгарії. Він розташований за 72 км на південний схід від Софії. Курорт знаходиться серед вікового хвойного лісу на схилах Рильських гір. Він був заснований ще у XIX ст. як мисливське угіддя болгарських царів. Пампорово - найпівденніший гірськолижний курорт Болгарії. Він розташований у Родопах, недалеко від Егейського моря. Мікроклімат курорту має цілющі властивості, дякуючи негативно іонізованому повітрю цієї місцевості. Бансько вважається порівняно молодим гірськолижним курортом Болгарії. Він розташований у гірській улоговині, що зумовило тривалу зиму, на висоті понад 900 м над рівнем моря. Лижний сезон у Бансько триває із грудня до середини квітня.

Знамениті мінеральні джерела гармонійно доповнюють рекреаційні ресурси країни. У Болгарії нараховується близько 500 джерел мінеральних і термальних вод. Найбільшим бальнеологічним комплексом є "Вонеща вода" поблизу Велико-Тирново. Великою популярністю користуються курорти Хісаря, Санданські, Девін, Баня.

Столиця Болгарії - Софія - цікаве місто з багатою і давньою історією. Туристів у ньому приваблюють храм-пам'ятник Олександра Невського, побудований у пам'ять про звільнення країни від турецького панування, Історичний музей, Ботанічний музей, Національна галерея мистецтв, Боянська церква XIII ст. та інші об'єкти.

Пізнавальні рекреаційні маршрути пролягають всією Болгарією та її історичними містами: Пловдиву із пам'ятками римської епохи, містом-заповідником Велико-Тирново, де незмінну цікавість викликають Царський палац, монастир св. Петра і Павла, "містом жартів" Габрово, містом-музеєм Несебр із численними пам'ятками архітектури різних епох, яке належить до найдавніших міст Європи і перебуває під егідою ЮНЕСКО, Варною, де збереглися треті за величиною в Європі римські терми.

На території країни знаходяться відомі православні монастирі, що є основою розвитку релігійного туризму: Рильський (X ст.), Кіліфарівський (XIV ст.), Бачково (XI ст.) та ін.

РОСІЯ

Російська Федерація (далі - РФ) розташована в північно-східній частині Євразії. 1/3 території країни - Європа і 2/3 - Азія. Майже вся територія Росії розташована у східній півкулі. Із-за величезної протяжності по довготі (9 тис. км) країна розділена на 10 часових поясів. РФ - найбільша країна світу, площа якої перевищує 17 млн км², що в 1,8 рази більше від площі США і у двічі більше від Австралії. Країну населяє 140 млн жителів. Столиця - Москва.

Більше 70 % території Росії - рівнини і низовини. Західна частина країни знаходиться в межах Східноєвропейської рівнини. Меридіонально витягнута гірська система Уралу розділяє Східноєвропейську рівнину і Західносибірську низовину. На схід від останньої простирається Середньосибірське плоскогір'я з окремими гірськими масивами, які переходять у Центральнокутську рівнину. Південна і східна частини Російської Федерації переважно гористі - північні хребти Великого Кавказу з найвищою точкою г. Ельбрус (5 633 м), Алтай, Західні та Східні Саяни, Станове нагір'я, Сіхоте-Алінь тощо. Півострів Камчатка і Курильські острови - царство вулканів і гейзерів (Ключевська Сопка, Кроноцька Сопка, Шивелуч та ін.).

У країні знаходиться більше 120 тис. річок і близько 2 млн озер. Річки та озера традиційно відіграють величезну роль - не лише як транспортні шляхи, траси заселення і господарського освоєння, а і як місця масового відпочинку і туризму.

Клімат РФ у цілому суворий. Для нього характерні довга холодна зима і коротке прохолодне літо, чітка зміна пір року. Великий вплив на клімат мають океани (західне перенесення повітряних мас із Атлантики; арктичний холодний басейн; літній мусон на далекосхідному узбережжі). Кліматичні умови значно різняться територією. Із півночі на південь країна розташовується в арктичному, субарктичному і помірному кліматичних поясах. Суттєві відмінності спостерігаються і в межах кожного поясу.

Широтна зональність найбільш виразно проявляється на рівнинах. Найповніший спектр природних зон притаманний європейській частині, де із півночі на південь послідовно міняються зона арктичних пустель, тундри, лісотундри, тайги, мішаних лісів, лісостепу, степу, напівпустель. Із просуванням на схід клімат стає континентальнішим і кількість природних зон в одному широтному інтервалі значно скорочується.

На більшій частині Росії (11 млн км²) поширена вічна мерзлота. Вона охоплює північ європейської частини і Західного Сибіру, а за Єнісеєм зустрічається від північних морів до південних кордонів. Товща мерзлоти коливається від 1-2 м на півдні до 500-600 м на півночі.

Очевидним є погіршення Рекреаційно-географічного положення РФ після розпаду Радянського Союзу. Звичні райони відпочинку (Крим, Прибалтика, Закавказзя) опинилися в близькому зарубіжжі. Політична нестабільність на Кавказі не дозволяє повною мірою використовувати ресурси й туристичну інфраструктуру регіону. Території за Уралом із багатими природними ресурсами і стабільною ситуацією мало заселені, недостатньо забезпечені шляхами сполучення, розташовані далеко від споживачів рекреаційного продукту.

РФ, з одного боку, має потужні рекреаційні ресурси, а з іншого - відчуває труднощі у їх освоєнні. Це пов'язано із природними (суворість клімату і важка доступність окремих ландшафтних комплексів), соціально-економічними (слабка транспортна й готельна інфраструктура, недостатня рекламна підтримка, відсутність широкого споживчого попиту і традицій вітчизняного відпочинку) та політичними (нестабільність окремих регіонів) чинниками. У той же час, країна володіє надзвичайно багатими ресурсами, які є основою для розвитку екологічних і спортивних видів

туризму, натомість відчуває гостру нестачу територій, де б реалізувалися потреби споживача в традиційному пляжно-купальному відпочинку.

Бальнеологічні ресурси представлені численними джерелами мінеральних вод і родовищами лікувальних грязей. Найбільш поширеними серед мінеральних вод є хлориди, які зустрічаються практично повсюдно, особливо в межах платформених областей. Велику лікувальну цінність мають сульфідні (сірководневі) води, які поширені на Кавказі, Уралі, Поволжі. Джерела вуглекислих вод приурочені до складчастих областей: Кавказ (район Кавказьких Мінеральних Вод), Забайкалля, Примор'я, Камчатка. У межах гірських системах поширені й джерела радонових вод: Алтай (Білокуриха), Забайкалля (Ургучан). За походженням лікувальні грязі, що поширені територію Росії, поділяються на кілька типів: торфові, сапропелеві, сульфідні мулові та сопкові. Торфові грязі належать до найбільш поширених. Вони є на Північному Заході, в Західному Сибіру й Далекому Сході. Найбільші родовища сапропелів сконцентровані на Уралі та в Західному Сибіру (озеро Молтаєво, Ахманка, Великий і Малий Тараскуль). Сульфідні мулові грязі приурочені до материкових озер у Ставропольському краї та озерно-джерельних водойм на Півночі Росії. Головним районом поширення сопкових грязей є Сахалін.

Район Кавказьких Мінеральних вод - найбільша курортна зона країни. Головні курортні центри розташовані доволі компактно. Вони пов'язані між собою електрифікованою залізницею й автомобільними шляхами. Серед низки популярних курортних центрів найбільш обладнаним вважається Кисловодськ, найбільш мальовничим - Железноводськ, найбільш популярним і найбільшим - Єсентуки, найбільш функціональним - П'ятигорськ, де використовуються води понад 40 джерел і лікувальна грязь озера Тамбукан.

Серед регіонів із найбільш сприятливими кліматотерапевтичними умовами для організації літніх і зимових видів рекреаційної діяльності виділяються: узбережжя Чорного моря, Середній Урал, Західний Кавказ, Алтай, Саяни, Прибайкалля, окремі райони Далекого Сходу, Північний Захід Росії.

РФ володіє значним культурно-історичним потенціалом. Лише до списку світової спадщини внесені 11 історико-культурних і природних об'єктів: історичний центр Санкт-Петербурга, комплекс церков у Кіжах, Московський Кремль і Красна площа, історичні пам'ятки Новгород, культурно-історичний ансамбль на Соловецьких островах, архітектурні ансамблі Володимира й Суздаля, Троїцько-Сергієва лавра в Сергієвому Посаді, церква Вознесіння в Коломенському, вулкани і гейзери Камчатки, озеро Байкал, первісні ліси республіки Комі.

Із великих міст РФ найбільш відвідуваним є Санкт-Петербург, який часто називають Північною Венецією. Увага туристів, у першу чергу, звернена до Зимового палацу, де розташований музей Державний Ермітаж, в якому зібрано понад 2,7 млн картин, скульптур, малюнків, гравюр, костюмів, медалей, зброї та інших предметів практично всіх епох людської цивілізації. Серед інших пам'яток міста - Адміралтейство, Петропавловська фортеця, Державний Російський музей, архітектурні ансамблі Невського проспекту і Василівського острова, Літній сад.

Популярним рекреаційним маршрутом є "Золоте кільце", що включає давні руські міста: Сергіїв-Посад, Переяславль-Заліський, Ростов, Кострому, Іваново, Суздаль, Володимир та ін.

Взагалі ж говорити про індустрію туризму як повноцінний сегмент російського господарства ще зарано. У країні лише розпочалося інтенсивне вивчення та освоєння багатих природних і культурно-історичних ресурсів, створення сучасної туристичної, особливо готельної інфраструктури, перші згустки якої з'явилися в Москві, Санкт-Петербурзі та їх околицях, у районі Байкалу, на Кавказі й узбережжі Чорного моря, де виділяється кілька рекреаційних центрів і курортних зон міжнародного рівня - Сочі, Туапсе, Анапа, Геленджик та інші. Потужного імпульсу розвитку туристичної інфраструктури у горах Кавказу і на чорноморському узбережжі надасть проведення зимових Олімпійських ігор у Сочі в 2014 році.